

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

English text first published 1969 by Hamish Hamilton

© 1969 Institute of Psychophysical Research

Translation into Slovene by Stanislav Pinjusic

© 2012 Celia Green

All rights reserved.

www.celiagreen.com

The Human Evasion by Celia Green

This book is published by Oxford Forum, based in Cuddesdon near Oxford. We are a group of dissident academics, working to set up an independent university supported by business enterprises. Information about us can be found on our website: **www.celiagreen.com**

We welcome temporary workers, whether or not interested in the possibility of a career with us. School-leavers and those in higher education can come for holiday jobs or something more long-term. We are also interested in forming associations with those in or approaching retirement.

People nowadays are encouraged to seek feedback from doing something 'creative', and from the social status and power over other people which a job may provide. On such terms we cannot compete.

Nevertheless, we are perhaps the only organisation still promoting standards and values that have been eliminated by the reductionist worldview now dominant.

Anyone who came to work with us would be able to accelerate our progress considerably.

Dr Celia Green
Director
Oxford Forum

Človeško Izmikanje

1. Zdrava pamet
2. Značilnosti zdrave pameti
3. Izvor zdrave pameti
4. Družba zdrave pameti
5. Kako pisati knjige o zdravi pameti
6. Pametni govori o obstoju
7. Pametni govori o Bogu
8. Religija izmikanja
9. Filozofija izmikanja
10. Znanstveno izmikanje
11. Alternativa zdravi pameti: kako bi to izgledalo?
12. Kristus
13. Nietzsche
14. Zakaj bo svet ostal pri zdravi pameti
  - o Odprto pismo mladim

Uvod

En način opazovanja realnosti je videti običajno zunanost obrnjeno, od zadaj-naprej ali zrcalno. To je zelo težko storiti, če upoštevamo kako smo navajeni na zunanji videz. Prav tako je zelo težko biti domiseln o življenjskih in bistvenih stvareh, čeprav je to najboljše upanje da jih vidimo objektivno, kar kaže na to da je edino upanje da jih sploh vidimo. Miss Green je dosegla oboje zrcalni pogled in razumnost. Mnogi, zatorej, jo bodo imenovali prepametna, pozabljajoč da je ena od stvari o katerih govori to da nismo niti pol dovolj bistri, iz razloga ker nam manjka njena domiselna vizija in zato ker nosimo očala naših prepričanj v zunanji videz. Potemtakem vsakdo ki prebere to knjigo (v nasprotju da bi zgolj prebiral besede) se mora pripraviti na globoko vznemirjenost, preprečitev svojih načrtov in dejansko na svojo lasno *prezrcaljenost*, kar bo lahko izkoristil, če bo le lahko to prenesel. Nekaj knjig, dolgih ali kratkih, je sijajnih; in ta knjiga je kratka od le teh. Nekega dne bo verjetno postala del svetega pisma: evangelij po Celia Green. Ktere »nora« ugotovitev pripada lastni resnici te knjige. -- R.H. Ward

The Human Evasion by Celia Green

1. Zdrava pamet

Že na prvi pogled, je nekaj precej čudnega v človeški psihologiji.

Ljudje živijo v duševnem stanju imenovanem »zdrava pamet« na majhnem planetu v prostoru. In niso povsem sigurni ali je prostor okoli njih neskončen ali ne (tako ali tako se to ne da zamisliti). Če razmišljajo o času, spoznajo, da je nepredstavljivo, da je imel začetek. Prav tako je nepredstavljivo, da ga ni imel. Takšne misli ne vznemirjajo »zdrave pameti« kar je očitno nenavaden pojav in ga je potrebno podrobneje spoznati.

Torej zdrava pamet poseduje skupino z določenimi značilnostmi ki so na prvi pogled nepovezane. V tem je podobna drugim, splošno sprejetim, psihološkim sindromom. Oseba z analnim kompleksom, na primer, je verjetno nadležna, trmasta, skopa, pretirano občutljiva in zainteresirana za majhne svetleče predmete. Pametna oseba je trdno prepričana v nekoristnost razmišljanja o tem kar ne razume in se patološko zanima za druge ljudi. Ta dva simptoma, na prvi pogled neodvisna, sta pravzaprav neločljivo povezana. Dejansko sta zgolj različna vidika čudaškega odziva na realnost, ki ga bomo imenovali *človeško izmikanje*.

Ker bom ponovno uporabila besedo »realnost«, jo bom takoj poenostavila tako da jo uporabim za izražanje pojma »vse kar obstaja«. To je, seveda, zelo posebna uporaba besede. Zavedam se, da je le ta splošno uporabljena pri pametnih ljudeh za izražanje pojma »vse kar razumejo človeška bitja« ali celo »človeška bitja«. To pojasni zanimivo navado, s strani pametnih, o okraševanju sleherne navidezno nevarne besede z močnim antropocentričnim pomenom. Dajmo potemtakem preučiti uporabo »realnosti« malo globlje.

Najprej je potrebno premisliti kaj bi lahko pomenila beseda »realnost«, če bi jo uporabili kot običajen »vse kar obstaja«. Bi morala vključevati vse procese in dogajanja v vesolju, in vse zveze na osnovi le teh, ne glede na to ali so ali niso te stvari zaznavne ali celo pojmljive za človeški um. Tudi bi vključevala dejstvo da karkoli sploh obstaja –t.j. da tu nekaj je in ne nič. In bi vključevala razlog za dejstvo da karkoli sploh obstaja, da si je najneverjetneje da bi bil ta razlog pojmljiv, ali pa, da je »razlog« prav primerno ime za to.

Dejansko je kar precej očitno da za večino ljudi »realnost« nima nobene veze s tem.

S posebno pozornostjo bi morali opozoriti na izraz 'bežanje pred realnostjo' v kateri je »realnost« vedno prisposodba za »človeška bitja in njihove afere«. Na primer: »Ni prav upravljati tako veliko časa s temi dolgočasnimi starimi astronomskimi knjigami. To je bežanje od realnosti. Ti bi moral iti ven in srečevati ljudi.« (zanimanje za katerikoli vidik realnosti, ki zahteva osredotočeno pozornost v samoti, velja za zelo nevaren simptom.) Takšna razlaga vodi k zanimivemu zaključku, da če se nekdo zainteresira za realnost, je lahko skoraj siguren, da mu bo rečeno, da beži od realnosti.

Četudi smo za zdaj navedli samo eno ponazoritev, že lahko pride na dan nek vtis o načinu kako zdrava pamet določa pomen vsem kritičnim besedam, katerim je dejansko nemogoče določiti, kaj šele zagovarjati, katerokoli drugačno stališče kot tisto ki jo določa zdrava pamet.

Dejansko je za zdaj to osnovno sredstvo, ki ga uporablja zdrava pamet za svojo samoobrambo pred morebitnimi napadi. Nekoč jo je našla v potrebi po sklicevanju na »realnost« v smislu »tisto kar obstaja«. Bile so religije, in metafizični sistemi, lahko se spomnite, ki so izpovedovale določeno zanimanje do stvarjenja sveta, in smisla v življenju in do posameznikove usode.

Zdaj takšne pretveze niso več potrebne.

Spomnila sem se knjige imenovane *Flatland (Ravnina)* v kateri je opisan namišljen dvo-

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

dimenzionalen svet. Proti koncu knjige srečamo brez dimenzionalno bitje – točko v prostoru. Opazovalci poslušajo kaj pripoveduje (toda, ker so ti iz višje dimenzije kot je le ta, jih točka nikakor ne more opaziti). To kar si govori pri sebi, s komaj razumljivim oznanjevanjem, gre nekako takole: »jaz sem alfa in omega, začetek in konec. Jaz sem to kar je in jaz sem vse v vsem sama sebi. Tam ni ničesar drugega razen mene, jaz sem vse in vse od vsega je iz mene in vse iz mene je vse od vsega...«

Človeška rasa ustvarja podobno kričanje. Nemara ne bi bili presenečeni nad občasnim mrmranjem socialnih delavcev med sabo, »v družbi živimo in se gibljemo in smo«, medtem ko tekajo iz upravne enote k terapevtski skupini, toda te dni so vsi na tem.

Filozofi so zavrgli nauk o nadčutnem in imajo svojo lastno oznanjevalno pesem, ki gre takole: »Na začetku je bila beseda in beseda je moja in besedo sem jaz ustvaril«. To je na svoj način precej globoko stališče, zato ker če ga skušáš kritizirati, ti bodo pokazali, da lahko storiš to samo z besedami, in oni so že vse te besede zedinili v korist človeštva. (in pomen besed je pomen, ki jim ga je dalo človeštvo in razen tega pomena ne bodo imele nikakršnega drugega.)

Teologi imajo teologijo bolj kot za sramoto, in nekdo bi lahko rekel, da bi bili lahko srečnejši brez nje. Njihova tradicijo jim še malo bolj otežuje postaviti Boga na njegovo pravo mesto, a če upoštevamo vse, so zelo na tekočem s časom. Sartre je rekel »pekkel so drugi ljudje«, današnji teologi pravijo »Bog so drugi ljudje«.

Morebiti se misli da so se »eksistencialisti« nekako ustavili ob nadčutnem, toda na neresen način. Dejansko so mnogi spoznali, da svobodna uporaba eksistenčnega jezika, površno uporabljenega, je bila zelo učinkovita v spodbujanju obsedenega zanimanja za človeško družbo. (to zanimanje je povezano s pojmi »obveza«, »udeležba«, »živeti za srečanja z drugimi«).

Ostajajo sledeča vprašanja. So ljudje, dejansko, stvar prvobitne pomembnosti drugim ljudem? In še bolj, so lahko oni izvor njihove dokončne rešitve? In če niso, kakšne psihološke sile delujejo, da zagotavljajo, da se ta vprašanja tako redko postavljajo? Zakaj, če postaviš vprašanje o človeku in vesolju, dobiš odgovor o »človeku v družbi«?

The Human Evasion by Celia Green

2. Značilnosti zdrave pameti

Zdrava pamet bi se lahko opisala kot zavestna odklonitev realnosti. To pomeni, dejstva v situaciji (razen za katera se domneva da so neškodljiva) nimajo čustvenega učinka na zdravo pamet.

Na primer, pozornost vzbujajoča lastnost naše situacije je da smo v stanju totalne negotovosti. Morebiti se je vesolje začelo z »big bangom« pred vek, ali pa se je celo nekaj veliko bolj neverjetnega zgodilo. Kakorkoli, tu ne obstaja neki nam znan razlog zakaj ne bi vse skupaj v vsakem trenutku prenehalo obstajati. Zavedam se da se bo za moje pametne bralce zdelo da delam prazno pikolovsko stališče. To je natanko to kar je tako pozornost zbujujoče pri zdravi pameti.

Pameten je ponosen na svojo sposobnost ne biti pod vplivom pomembnih dejstev, in biti zainteresiran za nepomembna. On si pripisuje to kot, imeti občutek za perspektivo, ali držati stvari »v skladu s čim«.

Premišljuje o ženi škofa iz Woolwicha: ona reče—pred kratkim so me spraševali: »kakšen vpliv ima knjiga *iskren Bogu* in vsi odzivi na njo na vaše otroke?«

To pomeni, kakšen učinek je imelo to na njene otroke da je njihov oče napisal knjigo o naravi realnosti, ki je pritegnila precej pozornosti. So se začeli zanimati za očetovo pomembnost in na možnost vplivanja na zgodovinski tok? Ali so se zresnili in se odločili vplivati na svojo generacijo? Ali so se začeli zelo zgodaj zanimati za teologijo, ne glede na to ali se strinjajo ali ne s svojim očetom? Škofova žena nas prepriča, da se ničesar od teh neprijetnosti ni zgodilo. In kakšen učinek je imela knjiga? »enostavno odgovorjeno – praktično nobenega,« reče ona. »življenje gre naprej kot vedno.« Bistvena vprašanja se nadaljujejo kot: »Ali greš danes ven?«, »Kaj naj imam oblečeno za zabavo?«, in »Kaj je za večerjo?«

Sposobnost držati stvari »v pravi luči«, ali narobe, je čudovito ponazorjeno z nekaterimi komentarji ostarelega Freuda.

Sedemdeset let me že učijo sprejemati življenje z ubogo ponižnostjo....

Morda so bogovi prijazni do nas ko na naša stara leta naredijo življenje bolj neprijetno. Na koncu se zdi smrt manj neznosna kot mnogotere tegobe ki jih nosimo.... Jaz se ne upiram splošno razširjenemu redu... (vprašala bi, če mu nič ne pomeni to da bi njegovo ime še živelo) Sploh ničesar... jaz sem dosti bolj zainteresiran za ta cvet kot za karkoli kar bi se mi lahko zgodilo po moji smrti.... Nisem pesimist, ne dopuščam filozofskih razmišljanj ki bi pokvarila moje veselje ob preprostih stvareh v življenju.

Za ocenitev globine teh komentarjev mora nekdo vedeti da je Freud že imel pet operacij raka na grlu, in da je bolj ali manj doživljal nenehne bolečine. Lahko bi držalo, da je Freud med gledanjem cveta spoznal, da je ta bolj pomemben kot bolečina in smrt in ugled, toda to je bilo zato, ker je bil prevzet od osupljivega dejstva da cvet sploh obstaja. Toda če bi bilo to tako, ne bi pripisal temu, da je to ena od »preprostih« stvari v življenju.)

On ni bil v celoti imun na stvari ki ga spominjajo na njegovo omejenost, kot je to večkrat omenil v drugih izjavah.

... globoko v meni je pesimistično prepričanje, da je blizu konec mojega življenja. Na to me opozarjajo bolečine iz mojih ran, ki ne pojenjajo.

Ko se z mladostnimi 54 ne moreš izogniti pogostemu razmišljanju o smrti, ne moreš biti presenečen da se pri 80 in pol vznemirjam ali bom dosegel starost mojega očeta in brata ali pa še naprej starost moje matere, mučen po eni strani z bojem med željo po počitku

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

in grozo pred novim trpljenjem, ki ga prinaša nadaljnje življenje in po drugi strani s pričakovanjem bolečine ločevanja od vsega na kar sem navezan. Radij me je ponovno začel zajedati, z bolečino in strupenimi učinki, in moj svet je ponovno takšen kot je bil prej – majhen otok bolečine, ki pluje v morju brezbržnosti.

Kakorkoli, kljub vsemu on ni izgubil zanimanje za malenkosti, in v očeh vsake pametne osebe to utrdi njegovo ugotovitev da poseduje globoko "čustveno stabilnost"

Videti stvari s perspektive običajno pomeni da se postaviš na določeno razdaljo od predmeta opazovanja. »Perspektiva« v kateri pametna oseba živi je odvisna od izogibanja temu manevru. Cvet moraš držati zelo blizu svojim očem, da ti zakrije nebo. Pametna oseba nosi svoje življenje pred svojim obrazom kot kratkoviden ki bere časopis z bolj manjšim tiskom. Sledi da ne more imeti čustev do veselja, zato ker ne more videti, da je tam.

To je pozornost zbujujoča lastnost zdrave pameti – ta ne vključuje čustev do veselja. Nekateri pametni bralci bi nasprotovali: »Nekoč sem bil nekaj ur navdušen nad anti-materijo«, ali pa »cele tri dni sem se trudil s subjektivnim idealizmom. (o.p. =po katerem obstaja samo moj jaz)«

No, če že vztrajajo, bi lahko ublažili to trditev kot: Zdrava pamet dopušča občasno prehodna čustva o veselju ali realnosti, toda ne dopušča njim vidno vplivati na kot morebitni motivi v življenju posameznika. V tej fazi našega argumenta moramo gledati to kot odprto vprašanje ali je to slučajen stranski produkt zdrave pameti, ali pa je to premišljen toda ne izražen cilj na katerega meri vsa psihologija zdrave pameti.

Moram obrazložiti kaj mislim s čustvi do veselja—ker je to neznan in bizaren pojav—bom navedla en primer. Ludwig Wittgenstein, ustanovitelj lingvistične filozofije, ki je v tem stoletju tako veliko prispeval k intelektualni zdravi pameti, sam pri sebi ni bil čisto pri zdravi pameti tako kot bi si on to želel. Zares, lahko bi sklepali, da je bila lingvistična filozofija sama po sebi produkt neutrudnega poskušanja ostati dovolj pameten. Primer vznemirjene školjke ki proizvaja biser—pameten bi odgovoril—ki ne zmanjšuje vrednost bisera. Morebiti.

Toda nesporno je, da je Wittgenstein imel občasno čustva o veselju. Njegov življenjepisec zabeleži: »Verjamem, da je Wittgenstein doživljal določene občutke navdušenja da karkoli sploh obstaja.... Če imajo ti občutki kakšne veze z vero, mi ni čisto jasno.«

Mimogrede opazim pedantnost s katero njegov življenjepisec hiti tajiti sleherno natančno razumevanje tega občutka. (»verjamem da revni jedo ribe in čips iz časopisa. Ali ima ta navada kakršnokoli vezo z prehranjevanjem mi ni čisto jasno.«)

Kaj bi še lahko rekli o pametni osebi? Da je povsod navzoča, in njene karakteristike so nevidne. Z ničemer se ne more primerjati.

No pogledjmo si še podobo podano v prijazni majhni knjižici imenovani *pozitiven pristop k mentalnem zdravju*. (platnica je okrašena z veselimi fakirjem sedečim poleg prazne postelje z žebli.)

»Kako misli in se obnaša oseba ki uživa dobro mentalno zdravje?« sprašuje knjižica, in nas nadaljuje poučevati, med drugim, da »on najde zadovoljstvo v preprostih, vsakdanjih užitkih.« Freud, vidiš, se brez dvoma strinja s tem.

»Ima čustva«, nas poučuje knjižica, »kot vsi drugi.« Seveda, ta so »v skladu s čim« in on ni »potlačen« z njimi. Mislim da smo do zdaj dognali kaj pomeni ohranjati stvari »v skladu s čim« -- t.j. večina svojih čustev imaš do nepomembnih stvari. Knjižica ne trdi tega izrecno, toda z gotovostjo ne izraža ničesar nasprotnega. Lahko bi se, na primer, reklo da »zrel človek ni pretirano zainteresiran za stvari čistega lokalnega pomena, kot je dejansko stanje še posebej na tem planetu, zato ker je spoznal da niso ključnega pomena.« Lahko vidiš kako se to sliši zaostalo.

Knjižica postane rahlo lahkomišelnost ko preide do teme o tem kako se mentalno zdrava oseba

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

zanima za dejstva. »On je dovteten do novih doživetij in novih idej.« Bolj točna trditev bi lahko bila »mentalno zdrava oseba je ustvarila vnaprej mnenje, da nobena ideja ali doživetje ne more biti bolj pomembna po kvaliteti od teh ki jih že razume. On je sposoben se opreti na svoje obrambne mehanizme in lahko posluša s pohlevnim izrazom ljudi z neugodnimi idejami«

Kako doživlja mentalno zdrava oseba svoje omejitve? »On se počuti sposobnega za soočitev se z vsemi situacijami, ki mu pridejo nasproti.... On poskuša doseči cilje za katere misli da jih lahko doseže po svojih lastnih sposobnostih; on si ne želi lune na srebrnem krožniku.« To pomeni, da ima svoje življenje tako organizirano, da ne bo poskušal narediti ničesar razen če se mu ne bo zdelo precej enostavno. »Če ne more spremeniti nečesa kar mu ni všeč, se temu prilagodi.« »Ve da ima slabosti in da jih lahko sprejme brez vznemirjanja.« To je, ima metode pretvarjanja; da se ne obremenjuje s stvarmi ki jih ne more z lahkoto spremeniti.

In kako doživlja druge ljudi? Tukaj se pojavi rahlo grozeči prizvok medsebojnih odnosov. »On je tolerant do slabosti drugih prav tako kot je do svojih. On prav tako ne pričakuje od drugih, da bi bili popolni.« »On pričakuje da bo imel rad druge ljudi in da jim bo zaupal in domneva da ga bodo tudi drugi imeli radi.... Ne trudi se da bi delal komu sitnosti in ne pričakuje da bi to drugi počeli njemu.« Lahko si samo zamislimo, kaj vse bi lahko rekli namesto tega – vem da se bo to slišalo kot najbolj nora fantazija. »On obžaluje svoje lastne slabosti in je vedno voljan občudovati ljudi z večjimi vrlinami in sposobnostmi kot so njegove lastne. On si želi pomagati drugim ljudem, še posebej tem z višjimi cilji in bolj intenzivnim smislom kot ga ima on sam. On ne pričakuje povračila za svojo pomoč.

Dognali smo da mentalno zdrava oseba ne bo dovolila v svojem življenju, z vso vsebnostjo preprostih užtkov, da bi mu kdo delal sitnosti.

To, če za trenutek premisliš, zajamči, da vsi njegovi odnosi morajo biti ovrednoteni z medsebojno brezcilnostjo. Brž ko bi dopustil nek smisel v situaciji, bi to porodilo različne zahteve pri različnih ljudeh.

Vseeno, pametna oseba »je sposobna ljubiti druge ljudi in razmišljati o njihovih interesih in blagostanju. On ima prijateljstva, ki so zadostujoča in trajna. Lahko se istoveti s skupino, se počuti da je njen del, in ima občutek odgovornosti do svojih sosedov in bližnjih.

Opažam, da je prijateljstvo zadovoljujoče – t.j. je cilj samo po sebi, in ne sredstvo za doseganje ciljev. In da je »trajno«. Očitno, če bi prijateljstvo bilo odvisno od 'skupnosti s cilji', bi lahko prerastlo.

Torej je jasno da ljudje predstavljajo precej velik del mentalno zdravih ljudi v svetu, toda vsa združenja ljudi morajo biti okarakterizirana z medsebojnim odrekanjem odločnosti.

Spomnila sem se Schopenhauerjevih ježevcev. Želeli so se stiskati skupaj zato, da bi jim bilo toplo, in začutili so, da jih njihove bodice zbadajo. Če se nahajajo predaleč en od drugega, pa jim zopet postane hladno. Torej so si vzpostavili razdaljo na kateri jim je toplo, brez da bi se dotikali z bodicami. »Ta razdalja je odslej znana kot spodobnost in olika.

Odnos mentalno zdrave osebe do drugih ljudi bi se lahko navedlo kot sledeče: »On pričakuje dobivati toplino iz neposredne bližine drugih ljudi. On ne pričakuje dobivati ničesar drugega, in je pripravljen dopustiti drugim da dobivajo njegovo toplino vse dokler tudi oni sami ne opustijo svojih bodičastih trditev, da posedujejo še kakšne druge potrebe.«

Praden zapustimo to majhno knjižico, preučimo še ta briljanten izraz »mentalno zdravje«. To je, seveda, socialno leporečje iste kategorije kot »glodalski agent« in »čistilni uradnik«. To varuje pametne ljudi pred sramoto, tako da jim dovoljuje, da svojim omejenim in nenavadnim sorodnikom ne pravijo *nori* ampak »mentalno bolni« ali celo »mentalno neustrezni« Iz tega sledi, da človekov um raste *naravno* in po *bioloških potrebah* v podobo in sličnost Človeškega Izmikanja, tako kot človeško telo zraste v določeno specifično obliko. To pomeni, da vsak odklon od Človeškega Izmikanja je ista stvar kot tumor ali odprta rana. To posvečuje

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

statistične norme. »Mentalna bolezen«, v knjižici piše, »ne namiguje na pomanjkanje inteligence ampak na motnjo v delovanju možganov in čustev. Posameznik se na razne situacije enostavno ne odziva *na način kot bi se normalna oseba*. (moj italics)

Kaj lahko dodamo k tej podobi pametnih oseb? Eno pametno mnenje. »... če bi le lahko preživel tok večnega časa v raju raznovrstnih milin, si ne bi predstavljal moje sreče in bi mi močno škodilo, če bi mi bila prikrita zadnja skrivnost veselja.«

To mnenje je pripadalo Gifford Lecturer iz leta 1930. Njegova predavanja so bila naslovljena s »stanje človeka«, in le ta so čudo zdrave pameti od začetka do konca. Vendar so že zastarela v enem pogledu. Mi ne govorimo več o »stanju človeka«. Izraz namiguje da bi se ljudje lahko videli v odnosu do nečesa drugega kot do ljudi. To o čem mi zdaj govorimo je sociologija. Vsakdo je zelo ponosen na to dejstvo. To je jedro zdrave pameti.

1. John A.T. Robinson, *The New Reformation*, S.C.M. Paperback, 1965, p.123.
2. Ernest Jones, *Sigmund Freud: Life and Work*, Vol. III, The Hogarth Press, 1957. p.133.
3. Ibid., Vol. III, pp.70-71.
4. Ibid., Vol. III, p.226.
5. Ibid., Vol. III, p.258.
6. Norman Malcolm, *Ludwig Wittgenstein*, Oxford University Press Paperback, 1958, p.70.
7. Richard Christner, Published by the National Association for Mental Health, 1965.
8. MacNeile Dixon, *The Human Situation*, Edward Arnold and Co., 1937, p.14.

The Human Evasion by Celia Green

3. Izvor zdrave pameti

Elegantno je zaslediti izvore takšnega psihološkega vedenja že v zelo zgodnjem obdobju življenju. Nagnjenje k temu verjetno ni popolnoma neutemeljeno.

Očitno je precej lažje videti psihologijo nekoga bolj kot posledico pogojevanja kot pa izbire. To je pomirjujoče; nihče ne krivi ničesar; nihče ne pričakuje, da bi se spremenil. Seveda je možno, da je otroški um sposoben pomembnih čustvenih odločitev, toda o tej možnosti se nikoli ne razpravlja.

Kakorkoli, za zdravo pamet je to popoln in zadovoljiv začetek, in to sploh ne nasprotuje standardnim teorijam psihoanalize. Psihoanaliza se ukvarja z delom osebne psihologije, ki se je fiksirala na *drugih ljudeh*; to lahko lepo pojasni kaj se zgodi otroku v koliko ta pride k zdravi pameti.

Splošno je znano da je mladina dosti manj pri zdravi pametni kot bi to morala bili. To vodi k nasilni socialni uporabi izraza *zrelost*. To je ne sporna pro-beseda. Grobo rečeno, za *zrelo* osebo je značilna voljnost sprejeti nadomestke, kompromise, in odloge, še posebej če jih je povzročila socialna struktura.

Mladostniki so običajno *nezreli*, to pomeni, da želijo da njihova življenja vsebujejo razburljivost in smisel. Pametni ljudje so prepoznali (vsaj podzavestno), da je zadnje dosti bolj nevarno od obeh, tako da mladostnik, ki ne postane takoj zrel, se usmeri v iskanje *nesmiselnih* razburljivosti. To dejansko sploh ni razburljivo, in je le primerna pot k sprejemljivi obliki k zdravi pameti-- , prav to vodi k temu da se ideja »razburljivost« poniža v »užitek.«

Za mladostnike je znano, da razmišljajo o nadčutnem več kot večina ljudi; to razmišljanje o nadčutnem postane povezano z negativnim pojmom »nezrelost«. Če nekdo misli o nadčutnih problemih v poznejših letih, se mu reče, da kaže znake »mladostniške zaostalosti.«

No pa gremo zdaj prav na začetek procesa »dozorevanja«. Predpostavlja se, da dojenček, ki se rodi, doživi nemoč kot nemoč. To pomeni, da doživlja boleč in nerazumljiv proces brez vseh teh razmišljanj ki so takšen čudodelen izvir lagodja pri pametnih—kot so »saj bo to minilo«, ali »navsezadnje, to se vsem dogaja«, ali »to se ne sme dovoliti. To je *njihova* krivda.«

Za dojenčka se predpostavlja, da vidi svoje okoliščine kot nevzdržne—zato ker jih nima pod nadzorom. Na tej točki v življenju, se obremenjuje s tem, da ne more nadzirati realnosti, ne pa da ne more nadzirati ljudi.

Dokler je nekdo omejen—t.j. njegovo znanje in moč je omejena—lahko nastajajo situacije ki jih ne more nadzirati. Toda zelo težko je za odraslega človeka čutiti kakršnakoli čustva o svojih omejitvah in vzporedno s tem o neosebni realnosti. Kakšna čustva nastanejo v tebi ko misliš da si kar precej nesposoben dvigniti Mont Everest? Po drugi strani, je verjetno precej enostavneje čutiti neka čustva ob mislih da je ta in ta za dva centimetra višji od tebe, ali pa da te vedno lahko premaga v badmintonu. Ti si lahko (čeprav je manj verjetno) še vedno sposoben začutiti tesnobo ljubosumja ali obžalovanja, ker nisi Nijinski ali Shakespeare ali Einstein.

Očitno se zgodi proces psihološkega razvoja, ki zagotovi (v kolikor je možno) da se omejitve posameznika doživljajo *samo* v primerjavi z drugimi ljudmi. Zdaj je jasno zakaj so čustva, ki spremljajo prvotno doživljanje nemoči, tako zelo močna. Če se lahko spomniš kakšnega doživetja besne nezmožnosti ali groze iz zgodnjega otroštva, lahko dojameš kako to je. To daje nekakšen ključ za razumevanje vpliva ki ga ima človeško izmikanje. Če bi ljudje le bili sposobni vzeti moč vsem tem potlačenim čustvom, bi bilo manj verjetno to, da so oni predmet

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

takšne posebne pozornosti.

Zelo mali otroci najprej niso imuni na občutek nemoči *kot takšen*. Lahko se predpostavlja, da se že zelo zgodaj opazi, da so *drugi ljudi* del okolja ki je najbolj voljan biti manipuliran. Mlajši kot je otrok, bolj je to res. Otrokovo telesno in mentalno dožemanje situacije je v večji meri prevladano z dožemanjem odraslih ljudi—še posebej materino—ki lahko vpliva na situacijo sebi v prid če se počuti naklonjena k temu.

Zelo je boleče če poskušaš nekaj narediti in ti spodleti. Nazaj gledajoč poskus zavračanja kombinacije poskusov in spodrseljavev je zelo znan v socialnem življenju. »Danes se v resnici nisem zanimal za igro.« »Dejansko sem razmišljal da četudi bi celo bil izvoljen, bi bil čas da se predam usodi in porabim več časa za druge aktivnosti.« Potemtakem, pametna oseba, s časoma ko odraste, razvije načine opuščanja poskusov na račun nekakšnih nadomestnih ciljev, in to v vsaki situaciji v kateri se ne počuti docela prepričana da bi lahko uspela. Na primer, kot zrela odrasla oseba, ne moreš niti poskusiti (s čustveno udeležbo v dejanju poskušanja) skočiti preko hiše. Iz istega razloga, ne moreš poskusiti odpreti vrata zgolj z močjo svoje volje, ali poskusiti priti domov hitro brez potovanja skozi vmesni prostor in krmarjenja okoli ovir kot so stopnice, zidovi, vrata, itd., na preverjen način. Če bi poskusil to narediti, bi bil tvoj trenutni občutek, boleč občutek nezmožnosti.

Zadeva je takšna (filozofsko ali realno povedano), da se za noben dogodek v prihodnosti ne more dokazati da bi bil nemogoč. Če se je enkrat nekaj zgodilo, bi se lahko reklo, da je dokazano da je to možno. Če se nekaj še ni nikoli zgodilo, se ne more dokazati, da to ni možno. Toda kot se že vidi, takšno razmišljanje, četudi je pravilno, nima čustvenega vpliva na pametno osebo.

Kot sem že omenila, si ti lahko še vedno (v redkih okoliščinah) sposoben poskusiti doseči izredne stvari v nekaterih družbeno priznanih in nedvomno omejenih področjih.

Toda daleč bolj verjetno je, da si pridobil neko nadomestno stališče, do vseh teh simbolov odličnosti. Ki ti lahko ustvari zelo prijeten občutek imenitne superiornosti, ko razpravljaš o Beethovnovi gluhoti, Shakespeare-jevem ojdipovem kompleksu, in Nietzsche-jevem neuspehu z ženskami, v bolj ali manj informiranem stilu.

Tako je s slavnimi vladarji uma. Oni te plašijo s svojo avtoriteto.... Kako veličastne so njihove poteze, kako edinstvena je njihova tehnika!

Vseeno ni razloga za alarm. Zberi pogum, pristopi malo bliže, in kaj ugotoviš, da imajo oni človeške želje in slabosti kot ti. Lahko odkriješ, da je Kant kadil, igral biljard in imel je rad sladkano sadje. Odkritje ga naenkrat prikaže manj strah zbujujočim.

Ta pristop ni samo koristen za odstranjevanje občutka manjvrednosti, ampak pomaga tudi prezreti vse kar so Kant, Nietzsche, Hume, itd., povedali o realnosti.

Torej četudi so ambicije odraslih že zmanjšane do natančno definiranih skupin socialnega prepoznanja, je celo ta oblika prizadevanja nedvomno *nestabilna* struktura v pametni psihologiji—t.j. če je že za malenkost odmaknjena iz svojega ravnotežja, stremi k temu da pade še bolj daleč od te pozicije, in se ne vrne več nazaj. Po drugi strani, *nadomestek* je *stabilna* psihološka pozicija v pametni psihologiji.

Zamenjava *prizadevanja* za *nadomestkom* je morda najbolj jasno vidna med študenti. Ti pogosto prihajajo na univerze z nezrelimi željami po slavi in po življenjskem stilu izjemnega pomena.

Ne redko, to vodi prav tako k čustvenemu nasprotovanju in takšnemu ali drugačnemu razočaranju. Oni se *prilagodijo* svojim problemom z neprijetno naglico. Rešitev, ki se pripeti skoraj vsem, in jim je priporočena s strani psiholoških svetovalcev, itd., če ne pride do tega spontano, je *sprejeti svoje omejitve*. *Sprejetje omejitev* je spremljano z jasnim povečanjem vrednot postavljenih za *druge ljudi*.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

»Običajno sem precej samozadosten in mislim da ne želim biti nič več kot intelektualec. Živim za moje delo, in seveda matematika/klasika/vse kar imaš rad je malodane stvar kjer so nebesa. Toda bilo bi sebično živeti tako. Sedaj vidim, da se moraš začeti zanimati za življenje—kar pomeni, da moraš živeti z drugimi ljudmi. *Težavno* se je razumeti z ljudmi. Socialni problemi *so* težki. Ostalo je *lahkotno*. To je bežanje od realnosti.«

Kar je običajno prezrto v tej razlagi s strani pacienta je to da med obdobjem v katerem je klasika (ali karkoli kar bi lahko bilo) bila »blizu nebesom« in obdobje v katerem človeški odnosi postanejo osrednja stvar v življenju, je bil običajno stadij v katerem klasika ni bila več posebej lahka.

To je preprost zakon človeške psihologije, torej, kakor hitro nastane nasprotovanje, bo to odstranjeno z nekim nadomestnim manevrom v katerem so *drugi ljudje* centralna os. Proces s katerim se postane do cela pameten je odvisen od ponavljanja takšnega manevra.

Za ta proces lahko predpostavljamo da se je začel v zgodnjem otroštvu, kjer je bilo mnogo bolj koristno ciljati na mamine odzive kot pa kontrolirati okolico direktno. Tu se začne otrokov dosmrten trud omejiti svoje poskuse v področjih kjer bi lahko uspel. Ta proces, nujno, ostajajoč nedovršen v zgodnjem življenju, kot zmeren (čeprav nikoli nesorazmeren) napor učiti se stvari, mora biti sprejet pri mladih.

Ti naporji so domala takoj močno pogojeni z družbeno sprejetostjo, čeprav to še ni izključni kriterij. Možno je najti ljudi ki se spomnijo da so kot otroci, poskušali (ali se trudili poskusiti) iti naprej od stopnic po zraku namesto da bi šli dol eno po eno. Toda celo tedaj so uvideli da je to nemogoče četudi so se trudili na vso moč.

Zakaj je tako boleče *ne uspeti* v nečem kar si poskušal narediti? V primeru mladega otroka je to očitno zato, ker te to spominja na omejenost moči, ki kaže na možnost trajne omejenosti.

Ni že dovolj kruto biti omejen sedaj; in nevzdržno je verjeti do bo nekdo za vedno takšen. Če nekdo poskuša in ne uspe to dokazuje da je trud pomanjkljiv. Torej je bolje verjeti da *nekdo ne želi poskušati*—saj v tem trenutku.

Ta pogled na stvari ni tako oddaljen od priznane psihoanalize, ki, koliko toliko, prepozna otrokovo željo po vsemogočnosti. Psihoanaliza se, kakorkoli, najbolj ukvarja s tem kar se zgodi ko enkrat človek, kot je otrokov oče, postane njegov delni simbol vsemogočnosti. Tudi obstaja nagnjenje ki opisuje otroka, da ima zmedeno *prepričanje* v svojo lastno vsemogočnost. To je, seveda, manj opravičljivo kot *želja* za vsemogočnostjo. Pametni ljudje ne morejo z lahkoto razlikovati med različnimi vedenji te vrste.

Seveda v otroku in mladostniku so tihi ostanki prepričanja da bo, ob nekem razumno izbranim času v prihodnosti, poskušal dosti bolj ambiciozne stvari. V resnični odraslosti ta ideja izgine (ali pa se preoblikuje v takšno obliko kot »bilo bi popolnoma drugače če bi bili ljudje prijazni do mene in mi dali moje pravice«).

Na ta način pametna, odrasla oseba želi (ali poskuša želei) imeti to kar lahko ima in dela to kar lahko dela, in uporablja precej svojih sposobnosti v prizadevanju želei ne imeti kar ne more dobiti.

Ena ali dve točke se morajo dati v oklepaj. Pametna oseba, seveda, ne bo priznala da je pričakovanje trajne omejenosti nevzdržno.

Četudi je videti tako beden, da ne more z nobenim prepričanjem trditi da je srečen sam pri sebi, se bo oglašal s nenehnim zatrjevanjem da »je večina ljudi popolnoma v redu in so zares srečni takšni kot so.« »Zakaj bi se obremenjeval s svojo omejenostjo? Mislim, da se *dobro počutim* tako?«

To ne zmanjšuje verjetnosti naše hipoteze o razvoju človeškega izmikavanja. Naš dokaz je to, da se življenje pametne osebe porabi na vedno bolj in bolj uspešnih poskusih *ne* opažanja omejenosti kot nevzdržne. Potemtakem, če izjavi kaj takega, nam pripoveduje samo to da je

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

uspel.

Navsezadnje, v psihoanalizi je sprejeto da je eden od ciljev psiholoških odzivov na neprijetna dejstva, dokončno skriti resnični izvor in namen teh odzivov.

Pameten odrasel, seveda, bo ugovarjal, da to kar se zgodi ko nekdo trči ob svoje omejitve, ni to, da se je spomnil na *možnost* trajne omejitve. *Nedvomno* je, da so omejitve skritih sposobnosti nekoga, določene s tem kar nekdo lahko ali ne more doseči.

Zelo mlad otrok reagira čustveno s prepričanjem da je omejitev samo možnost; on se še ne identificira s svojimi omejitvami. V tem so njegova čustva v skladu z najbolj odmišljeno filozofijo, karkoli bi lahko dosegel v določenih okoliščinah v neki priložnosti ali celo v vseh večjih pomembnih priložnostih, bi še vedno veljalo da se nekaj popolnoma nenavadnega lahko doseže v bodočih priložnostih. V najbolj odmišljenem smislu, da se to lahko zgodi preprosto tako, da v nekem trenutku vse preneha obstajati ali pride v obstoj po drugačnih zakonih. To, jaz vem, je vrsta premisleka ki na pametnega odraslega sploh nima nobenega vpliva. Toda celo znotraj normalnega svetovnega nazora, se ne more trditi, da je mnogo znanega o psiholoških dejavnikih ki omejujejo ali dovoljujejo uspeh, in verjetnost le tega se ne more izključiti tako, da če je nekdo privzel neko nenavadno psihološko vedenje ki ga je posedoval že prej, bi lahko opazil svoje sposobnosti temeljito spremenjene.

Prvotno, torej, je otrok v glavnem navdan z grozo ob vidiku da en spodrselj lahko vsebuje nakazovanje trajne omejitve; neka blokada postavljena za vedno med njim in vsemogočnostjo. Stvar socialnega pogojevanja je, da se on vedno bolj in bolj uči da je spoštovan od drugih glede na svoje spodrselje, tako da vsakdo pridobi veljavnost *trajnega merila glede tega kar on nespremenljivo je*.

Ta proces je spremljan z nenehnim premeščanjem ideje o neuspehu proč od *absolutnega* neuspeha (t.j. neuspeh v izpolnitvi svoje lastne volje) k »neuspehu v primerjavi z drugimi ljudmi«. Za zrelega odraslega je zanimivo samo zadnje.

Otrok je treniran, potemtakem, da ne reagira na neuspeh samo z gledanjem na svoje omejitve kot končne, ampak z zamenjavo nečesa bolj lahkotno dosegljivega za tisto kar je prvotno želel. Zamenjava je običajno olajšana s pomikom poudarka od tega kar si je posameznik želel, k temu kar drugi ljudje želijo od njega. To bi lahko bila zamenjava *drugačne* ambicije za prvo, zato da bo koristen družbi, ali bi lahko bila zamenjava za družbeno potrditev *samo po sebi* za sleherno ambicijo.

Poglejmo nekatere splošno znane poteze. »Nič ne de, dragi. Čeprav si padel na izpitih, vedi da te še vedno ljubimo.« Če je udeležena oseba dejansko zaskrbljena zaradi izpitov, je očitno pripravljena poskusiti sprejeti to kot tolažbo. »No!, mi vemo da si dal vse od sebe, in to je tisto kar šteje.« Zadnje je še posebej zahrbtno, zato ker združuje idejo *dokončnosti* neuspeha s ponudbo družbene potrditve. Kaj se je resnično povedalo: »Pod pogojem da tega nikakor nisi mogel narediti bolje, in v resnici si slabši od vseh drugih fantov, lahko imaš našo naklonjenost kot dober fant ki se trudi.

Sedaj lahko ima otrok nek mračen občutek da na nek način nima *prav* glede stvari, ali da v šoli nekako vse skupaj izgleda *krivično* na nek nerazložljiv način, ki ga prepriča v to, da te stvari nikakor ni mogel narediti. Toda njegove misli morajo biti odvrnjene od vseh poskusov razvijanja ideje z namenom, da bi se pravilno počutil in popravil stvari in bi ponovno deloval. (Če prične razmišljati o vplivu okoliščin na njega se mu bo skoraj gotovo reklo da »išče opravičila«.)

Zanikanje psihološke realnosti je zelo pomembno za zdravo pamet. Ta ne premore priznati obstoja psihologije uspeha, še manj da bi jo razumela. Kakorkoli, en od redkih delov psihologije ki ga razume zdrava pamet je kako osramotiti in osmešiti mlade ljudi ki se prizadevajo. Vsako prizadevanje je zelo neprijetno podobno želji nikakor ne biti omejen. Za zanos ni velikega zanimanja v moderni psihologiji, je tako staromodno kot čarovništvo. Če se

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

podzavestni um sploh upošteva, se upošteva zgolj kot vir asociacij na ideje o delih telesa in na družinske člane.

Seveda, obstaja ne ambiciozna psihologija uspeha, ki jo razume zdrava pamet. Na grobo gre takole: da velja za najbolj čvrste, najmanj razburljive, najbolj normalne ljudi, da so nagnjeni k najbolj dosledni uspešnosti.

Celo če se zdi da bi bilo to podprto z opazovanjem, se mora upoštevati dejstvo, da so to okoliščine za uspeh (nekako skromen) v družbi, ki je sestavljena iz pametnih ljudi.

1. MacNeile Dixon, The Human Situation, Edward Arnold and Co., 1937, p.16.

The Human Evasion by Celia Green

4. Družba zdrave pameti

Družba se zdi dosti manj neumna ko nekdo uvidi njen pravi namen. Družba je tu zato, da vsem pomaga odvrnati misli od realnosti. To sledi avtomatsko iz dejstva da je to zveza pametnih ljudi, in bilo je že prikazano, da zdrava pamet izvira iz nenehnega vstavljanja 'drugih ljudi' v vsako priložnost v kateri se lahko pojavi nek nadčuten problem.

Potemtakem je precej nepomembno presojati družbo kakor da je tu še s kakšnim drugim namenom – recimo, ohranjati vse pri življenju in jih na učinkovit način dobro hraniti. Določena stopnja neučinkovitost je bistvena za ustvarjanje zanimivih priložnosti za čustvene reakcije. (Seveda, kritiziranje družbe, čeprav nepomembno, ima nesporno vrednost kot neko čustveno razvedrilo za pametne ljudi.)

Mimogrede, lahko bi opazili da 'ohranjati vse pri življenju in jih dobro hraniti' je najvišji družbeni cilj, ki ga zdrava pamet lahko sprejme brez zadržkov ali nelagodja. To je zato ker je vsakdo sposoben jesti – tako kot živali in rastline – torej se to veličastno označi kot 'resnični' del 'resničnega življenja'. Prav tako so še ostali razlogi ki to odobravajo, seveda, kot dejstvo, da dobro prehranjeni ljudje običajno ne postanejo bolj usmerjeni ne en cilj, odločni, ali zainteresirani za nadčutno.

Vidi se, da je cilj pametne vzgoje vedno bolj usmerjati vsa čustva k ciljem ki vključujejo *druge ljudi*. Situacija biti omejen je v osnovi brezmejno uničujoča, za katero bi pričakovali da prinaša depresivne in agresivne občutke – kot se dejansko včasih to vidi pri zelo mladih otrocih. Zavedam se da moram biti pazljiva, pri uporabi besede agresivnost, da pojasnim da ne mislim agresivnosti usmerjene proti ljudem. To kar imam v mislih je brezosebna težnja usmerjena proti realnosti – težavno je navesti primere toda lahko se domneva, da je geniju dostojnemu svojega imena, uspelo ohranili nekaj tega.

Kakorkoli, s tem ko so *vs*a čustva usmerjena k ljudem, je očitno da edina oblika agresivnosti, ki jo pametna oseba lahko razume, je agresivnost proti ljudem, kar bi se lahko bolje opisalo kot sadizem ali okrutnost.

Sedaj je očitno to, da odprto izražanje okrutnosti do drugih ljudi bi lahko imelo uničujoč učinek za družbo, ne glede na škodo, ki bi jo po drugi strani povzročilo človeškemu izmikanju. Tako da je običajen način za znašanje agresivnosti na druge ljudi, v obliki želje, da bi bili le ti *omejeni*. To, je pravzaprav, zelo logično. Če je resnični izvor tvoje jeze to, da si omejen, in da želiš znesti to jezo na nekoga drugega, kaj bi lahko potem bilo bolj naravno kot to, da bi *želel tudi njim, da so prav tako omejeni*.

Ta želja je običajno izražena v obliki želje po človekovih pravicah, v eni ali drugi obliki. ('V tem življenju se moraš naučiti da ne more biti vse po tvoje.' 'Torej, on ne more pričakovati večno da se ga tretira kot izjemo.' 'Čas je da se nauči sprejemati svoje omejitve.' 'Ali ne bi poskusil misliti več o tem kar želijo drugi ljudje?' 'Vsi moramo početi stvari ki jih ne maramo.' 'Zakaj bi *oni* imeli prednost.')

To pomeni da *družba* ni samo glavni izvor zamenjav za pametno osebo, ampak njegovo glavno orodje maščevanja proti drugim ljudem. Zaman je opozarjati da ni potrebe da bi se maščeval njim. Če bi si sploh kdaj priznal da oni niso odgovorni za njegov težaven omejen položaj, bi lahko usmeril svoje sovraštvo proti samemu omejenemu težavnemu položaju, in to bi bolelo. To je bolečina zaradi katere človeško izmikaje obstaja, da se ji izmakne.

Vsak poskus narediti nekaj vsebuje možnost neuspeha in lahko te opomni na realnost. Iz tega razloga pametna družba zapostavlja odločna dejanja v prid iskanju užitek. Edini nameni z lahkoto prepoznani od zdrave pameti kot legitimni so tisti ki so prisiljeni od iskanja užitek. T.j. iskanje užitek se ne more učinkovito izvajati brez da je posameznik ohranjen pri

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

življenju in razmeroma zdrav. Potemtakem se njegove telesne potrebe smatrajo za pomembne in ambulate so preskrbljen z glasnimi zvonci. Tu ni prostora za podobne potrebe, ki bi jih on smel zadovoljiti, recimo, njegov intelektualni potencial. Dejansko bi takšen poskus verjetno izgledal pretirano odločen.

Na vse načine je očitno, da *občutek odločnosti* prej zavrača kot privlači sodelovanje. Samo moraš upoštevati trenutno naklonjenost, ki se pojavi v zdravem umu ob pritožbi nekega otroka, da je bil prisiljen delati na dosti pretežkih stvareh od njegovih sposobnosti, v primerjavi z nezaupanjem in zadržanostjo s katero zdravi um presoja pritožbe otroka, da se mu ni dovolilo delati na bolj napornih stvareh.

Za zdravo pamet, je celo agresivnost proti ljudem neizmerno boljša od agresivnosti proti brezmejnosti. In glavna hiba pametne družbe je, da je dolgočasna. Tako je dolgočasna da celo pametni ljudje to opazijo. In kot posledica tega so, občasno, vojne. To služi namerno za odvrčanje človekove pameti preden postane tako zdolgočasena, da se ne zavzame za kakšne neosebne agresivne dejavnosti – kot so raziskovanje, askeza, navdih, ali nekaj takšnega kar je škodljivo dobremu glasu.

V času vojne, je dovoljeno precej več odločnih dejavnosti kot običajno. Celo pametni ljudje omilijo svoja normalna prepričanja, da ni ničesar pomembnega na tem svetu, in čez nekaj časa, naslednji teden so že siti vsega. To se smatra kot opravičeno, zato ker je vojna vedno povezana z *drugimi ljudmi*, in to bi se lahko smatralo kot zagovor prepričanju, da je *politika najbolj pomembna*.

In vendarle bi lahko rekli, da vojna gre morda predaleč. Vsebuje kar precejšno tveganje stika z realnostjo. Težko si je domišljati, da ljudje nikoli ne umrejo, ali da umirajo samo med streljanjem, ob najnovejši medicinski oskrbi in ob ljubečih sorodnikih, ki njihovo pamet okupirajo z družinskimi novicami. Vojna je polna namigov na to, da se dogajajo stvari, in da sta prostor in čas resnična, in da potem ko bomba eksplodira ni več isto kot je bilo prej, in da je tu tveganje in negotovost.

Kako se lahko potemtakem pametna družba izpostavi tveganju, četudi samo občasno, omogočajoč svojemu ljudstvu da ima izkušnje te vrste? Mislim da če postavljaš takšna vprašanja je to zato, ker podcenjuješ robustnost zdrave pameti. Če streljaš ljudi v koncentracijskem taborišču, in jih mučiš več let, ne bodo prišli ven rekoč: 'jaz sem omejena žival v obstoju in to je neznosno. Kako naj nadaljujem življenje v telesu, ki se lahko tako maltretira? Zahtevam, da človeška družba ustavi vsa svoja početja in prične napadati omejenost na vse mogoče načine....'

Namesto tega, bodo prišli ven rekoč: 'Grozno je da drugi ljudje pustijo, da se vojne dogajajo, v katerih je možno biti tako ponižan in opozorjen na vse svoje omejitve. To se ne bi smelo dogajati; to je v nasprotju s človekovimi pravicami, mi smo se *zgrozili* nad zlom v človeškem srcu. Medtem zahtevamo odškodnino od družbe – zaposlitev, in nastanitev, in invalidnino, plačo....'

Družba, pravijo, obstaja da varuje posameznikove pravice. Če je to res, je dokazano, da je osnovna pravica človeškega bitja da živi nestvarno.

Pokazano je bilo, da v času ko oseba popolnoma dozori, se ne bo, v normalnih okoliščinah, zavedala svoje omejenosti, razen v primerjavi z drugimi ljudmi.

Tega ni možno popolnoma zagotoviti. Toda možno je omejiti vrzeli s tistimi v nesrečah, boleznih in smrti. Človeška bitja smatrajo to kot sveto dolžnost, da so še posebej lažnivi o teh stvareh – še posebej do prizadetih ljudi in do mladih ki so v bližini. Na primer, naslednja pripoved o smrti Gospe Curie ki bi lahko izgledala precej ganljivo za pametno osebo.

Potem se je začel moreč boj ki se imenuje 'lahka smrt' – v katerem telo ki se upira propadu brani sebe v neizbežni dokončnosti. Eva na materini strani se je zapletla v še en boj; v razum gospe Curie, ki je še vedno zelo jasen, še ni prodrla veličastna ideja o smrti. Čudež se mora

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

dogoditi, da reši Marie pred silno bolečino, ki se ne more ublažiti z vdanostjo v usodo. Predvsem, telesno trpljenje mora biti zmanjšano; telo se pomiri istočasno z dušo. Brez težavnih zdravljenj, brez zamudnih krvnih transfuzij, prepričljivo in neuporabno. Brez v naglici sklicanega snidenja članov družine ob postelji ženske, ker bi jo ob videnju svojih zbranih sorodnikov, zadela v srce kruta gotovost.

Vedno bom cenila imena teh ki so pomagali moji materi v tistih dneh groze. Dr. Toben, upravitelj zdravilišča, in Dr. Pierre Lowsy ki ji je prinašal vsa njena obvestila. Življenje zdravilišča je izgledalo začasno ustavljeno, prizadeto s trdnostjo grozečega dejstva: gospa Curie umira. V domu se je čutilo spoštovanje, tišina in gorečnost. Dva zdravnika sta se menjavala v Marijini sobi. Pomagala sta ji in jo tolažila. Prav tako sta skrbela za Evo, pomagala sta ji se boriti in govoriti laži, in celo brez da bi jo vprašala, sta obljubila umiriti Marijine zadnje muke z uspavali in injekcijami.

Zjutraj 3. julija, ko je Marie zadnjič lahko odčitala termometer s svojimi tresočimi se rokami in je razločila padec temperature čemur vedno sledi konec. Nasmehnila se je z radostjo. In potem ko jo je Eva prepričala, da je to znak njene ozdravitve, in da bo zdaj vse v redu, ona gledajoča skozi odprto okno, se v upanju obrne proti soncu in nepremičnim planinam, reče: 'to niso bila zdravila, ki so mi pomagala, da se bolje počutim. To je bil čist zrak, višina...'

To bi lahko pojasnilo, da je kljub ranljivosti človeškega telesa možno, da se celo popolnoma zrelo človeško bitje spomni svojih omejitev, in nobena sila na svetu, v vseh stanjih in oblikah, ga ne more spomniti na nadčutno. Njegovi odzivi na bolečino, nevarnost in smrt so omejeni na strah, depresijo, zaskrbljenost in zdravo pamet. Oni ne vključujejo osvoboditve, navdušenost, ali zanimanje za brezmejnost. Tako rekoč, vpliv realnosti je prikazan popolnoma negativno.

Z namenom da bi učinkovito odvrnili ljudi od realnosti, jih je družba preskrbela z lažnimi-nameni, zajamčeno nesmiselnostjo. (ali, alternativno, z lažnimi-razočaranji, zajamčenimi trajno.) Obstajajo dve glavni obliki lažnega-namena ali -razočaranja; znani kot 'iti v službo za preživetje' in 'vzgajati družino'. Obe preskrbita osebo z litoželeznim opravičilom, da ne bi počel vsega kar si želi v svojem življenjem. (on ne želi, seveda, biti svoboden, da bi počel to kar želi, torej tako je prav.)

Pametni ljudje smatrajo navidezno namerno dejavnost kot razkuževanje s števili – t.j. če je zadostno veliko število ljudi vpletenih, se počutijo prepričani, da bo rezultat neškodljiv za zdravo pamet, ne glede na to kako besni se lahko zdijo delavci. Primera najvišjega nivoja sta vojna in politika.

V te aktivnosti, si ljudje dovolijo vstopiti s skoraj pobožno usmerjenostjo na en cilj.

Oboje tako vojna kot politika igrata še posebej donosno vlogo v zaviranju koraka napredka. Dejansko, zgodovina človeške rase je razumljiva samo kot zapis vrste, ki se trudi ne obvladati svojega okolja.

[1] Eve Curie, *Madame Curie*, Garden City Publishing Co. Inc., 1900, pp397-398.

The Human Evasion by Celia Green

5. Kako pisati knjige o zdravi pameti (o.p. Kako pametni pišejo knjige)

Prikladno bi bilo dati ime za del realnosti, ki za pametno osebo čustveno ne smatra za 'resnično'. Mi jo bomo imenovali Onkraj.

Onkraj je sestavljen iz vsega kar se zdi nerazumljivo za človeški um. Dejansko je vse nerazumljivo za človeški um (že samo zato ker vse to obstaja), toda ni veliko ljudi, ki bi to opazili.

V verskih in filozofskih zapiskih je pogosto težko odstraniti vsa sklicevanja na Onkraj. Obstajajo številni načini kako obravnavati ta problem. Eden najučinkovitejših je ustvariti značilno dvoumnost pomenov kritičnih besed.

Premisli sledeč odlomek v katerem se uporabita besedi 'biti' in 'obstoj'. 'Izraz 'biti' v tej zvezi ne označuje obstoja v času in prostoru....(to) pomeni celotno človeško realnost, strukturo, pomen in cilj obstoja.'

To je precej očitno, da je Tillich, potem ko je *prvič* uporabil besedo 'obstoj', s tem mislil to kar jaz mislim prav tako ko uporabim to besedo. To izgleda kot da oba misliva da 'obstoj' pomeni 'biti tu'.

Kakorkoli, Tillich nedvoumno odkloni priznanje tega pomena in nadaljuje definirati besedo 'biti' v drugem pomenu. Izraz 'biti' pomeni celoto človeške realnosti, pove Tillich. Pomen te fraze ni razumljiv.

Mogoče Tillich misli skupno vsoto mentalne vsebine ljudi –iluzij in vsega? Kaj ljudje mislijo da je resnično? Ali ta del realnosti, ki je dostopen človeškemu umu?

Zadnje izgleda, da je najbolje, kar lahko naredimo. Torej predpostavljamo da 'človeška realnost' pomeni del mentalne vsebine – aktualne ali potencialne – ljudi ki so dejansko v skladnosti s tem kar obstaja.

'Človeška realnost' je potem postavljena skupno s 'strukturo, pomenom in ciljem obstoja'. Kaj je treba razumeti s tem? 'Cilj obstoja' izgleda na prvi pogled da je jasen, razen če je 'obstoj' naredil nenapovedano spremembo pomena od kar je bil prvič uporabljen. To bi izgledalo, kot da ta fraza mora pomeniti 'namen za katerega vse obstaja'.

Ampak to je težko, zato ker je 'cilj obstoja' vezan skupno s 'človeško realnostjo', kar gotovo ne vključuje namena obstoja.

To nas vodi k jasnemu sumu da kadar Tillich govori o 'strukturi, pomenu in cilju obstoja' on sploh ne misli na 'obstoj', ampak na 'človeško življenje' namesto tega. Če on res tako to misli, tu ni razloga zakaj ne bi tako rekel – razen da bi okradel to kar je povedal o statusu ki ga ne poseduje. In če on ima to v mislih, smo prispeli do sledeče definicije besede 'biti' – 'karkoli se zdi realistično v mislih ljudi; struktura, pomen in cilj človeškega življenja.'

Pravzaprav, po mojem mnenju lahko opišemo z drugimi besedami to kar je rekel Tillich: 'Ko govorimo o 'biti' ne mislimo na Onkraj. Mislimo na Notranjost.'

Ta primer prikazuje splošno veljavni postopek kako vzeti Onkraj v premišljevanje brez da bi to dejansko storili. Previla za to vrsto pisanja so zelo enostavna in v grobem gredo tako:

Obstajajo številne besede in izrazi ki lahko pomenijo nekaj glede obstoja ali nekaj glede ljudi. Na primer: 'obstoj', 'skrajnost', 'vzrok obstoja', 'prvobitna pomembnost', 'pomen', itd. Vedno, za kar ti resnično misliš da so 'človeški odnosi' ali 'vsakodnevno življenje', jih moraš zamenjati z bolj eksistenčno kombinacijo kot je 'skrajnost obstoja'. Dobra ideja je uporabiti sestavljene fraze ('skrajnost zgodovinskega obstoja', 'prvobitni vzrok pomena') za ustvarjanje precejšnje stopnje nejasnosti s seštevanjem negotovosti številnih dvomljivih izrazov.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Običaj je, da se ti izrazi definirajo čim manj je možno. Toda če želiš da to izgleda tako, je najbolje uporabiti serijo fraz vezanih skupno (kot v pravkar omenjenem primeru: 'celota človeške realnosti, struktura, pomen in cilj obstoja'). To daje zelo dober učinek mučenja, da bi definiral nekaj težkega z natančnostjo medtem ko bi dejansko ustvarjal dvoumnost (po načelu že omenjenega seštevanja negotovosti). Mehanizem samega vezanja skupno s čim, predstavi dodatno trohico dvoma, s tem ko vežeš skupno dve takšni frazi kot 'skrajnost pomena' in 'najbolj skrita struktura realnosti' nihče ne bo siguren ali sta ti dve frazi način izražanja iste stvari, ali nameravata dopolnjevati ena drugo.

Ostali besedni mehanizmi se lahko uporabljajo za zблиževanje k najmanjši možni bližini 'človeške' besede in 'Onkraj' besede. Besede kot 'prvobiten' in 'realnost' bi se lahko uporabile v frazah kot 'človeška realnost' ali 'prvobitna pomembnost', in beseda 'pomen' bi se lahko omehčala v 'pomen in skladnost'. (Beseda 'pomen' bi se lahko smatrala kot informacijsko primerna, vseeno, vezana skupno s 'skladnostjo' prispeva koristno prikrito pobudo da 'pomen' mora biti skladen na način ki je prepoznaven in precej prijeten ljudem.)

Za ponazoritev teh navodil, premisli tipično frazo 'življenje in obstoj'. Torej beseda 'obstoj' lahko pomeni 'človeško življenje', toda če je tako, ne prispeva ničesar k pomenu fraze. Torej za to frazo bi se zdelo da pomeni 'človeško življenje in dejstvo da stvari obstajajo' – kar se zdi kot čudna kombinacija za razpravljanje v isti sapi.

Še en primer načina v katerem pojmovne besede kot 'transcendenten', 'pomen', 'obstoj' se lahko kombinirajo s človeškimi besedami kot 'življenje' in 'zaupanje'.

Velike religije so... značilne po obsegu enotnosti in nerazdružljivosti življenja, ki ga želijo obsegati in občutka transcendentnega izvora namena s katerim se lahko vzdržuje samo zaupanje in pomembnost življenja in obstoja.

Lahko predlagam razlago z drugimi besedami, za katero mislim da ne skrči informacijske vsebine. 'Velike religije so značilne po tem, da se celotno človeško življenje smatra pomembno za človeka.' Kot se človeško življenje že smatra pomembno za pametnega človeka, bi se tu zdelo, da se lahko karkoli ali ničesar označuje kot 'velika religija'

Res je da moja razlaga z drugimi besedami spremeni Niebuhrgov pomen, če on uporablja besedo 'transcendenten' v transcendentnem smislu. Če je tako, to kar govori postane bolj zapleteno, ampak vprašljivo. Dopustimo da 'transcendentno' pomeni 'posedovati nespornost, ki je ne moremo prizadeti s sploh kakšnim nagibom' ali morda 'direktna povezava z razlogom za obstoj', težavno je videti to zakaj se za 'transcendenten izvor pomena' pričakuje, da ohranja slehernikovo 'zaupanje v pomembnost življenja'. Da bi bilo to res, bi morali sprejeti psihološko domnevo, da lahko ljudje zgolj zaupljivo sprejmejo transcendentne pomene kot pomembne. Kar je še važnejše, da bi morali sprejeti, da transcendenten izvor pomena ima značilnost povzročanja zaupljivosti človeka v pomen svojega življenja. To je zanimivo pojasnilo človeške psihologije, da si tako pogosto domišlja da transcendenten namen *mora* biti takšen da 'daje pomen življenju'. Dejansko, vsakdo ustrezen sposoben, ki občasno razmišlja o transcendentnem spozna, da to povzroča, da občuti svoje življenje neznosno nepomembno. (To je razlog zakaj ljudje tega ne počnejo.)

Če domnevamo da je Niebuhr uporabljal besedo 'transcendentno' v enem od zgoraj opisanih pomenih, se zdi da je najbolj očitna značilnost transcendentnega pomena, da razveljavi vse postranske pomene. To, navsezadnje, je to kar pomeni 'transcendentno' – to da razveljavlja, toda ne more biti samo razveljavljeno. Torej, če je Niebuhr resnično uporabljal besedo 'transcendentno' s pomenom to kar transcendentira, je iz tega kar je rekel nastalo: 'velike religije so jasne z ustvarjanjem pomembnosti celotnega življenja s sklicevanjem na nekaj kar naredi celotno življenje nepomembno, kar je edini način s katerim je možno ohranjati zaupanje da je življenje pomembno.

Ker je to patentiran nesmisel, domnevam da on dejansko ni uporabljal besede 'transcendentno' v transcendentnem smislu. Dosti bolj verjetno je, da ko je govoril o 'transcendentnem izvoru

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

pomena' je mislil 'vse kar je sposobno predelati celoto človeškega življenja, da bi lahko izgledalo pomembno večjemu številu ljudi.'

Prepuščam bralcu da oceni sledeče brez nadaljnjih pojasnil:

Bog je ustvaril svet, in nikoli ni odsoten. Torej, v dosegu uma moderne svobodomiselnosti obstajajo čustva po pomembnosti človeškega obstoja, razpoznavanju največje obveze v človeških odnosih, tavanje po nedoločeni 'drugačnosti'.

Ime te brezmejne in neizčrpne zgodovinske osnove je *Bog*. To je to kar beseda pomeni, in je to na kaj nakazujejo besede *Božje Kraljestvo* in *Božja Previdnost*. In če ti te besede ne pomenijo veliko, jih prevedi, in govori o zgodovinski globini, o osnovi in cilju našega socialnega življenja, in o tem kar vzameš zares brez pridržkov v tvojih moralnih in političnih aktivnostih. Morda bi moral imenovati to skrajnost *upanje* ali preprosto upanje.

[1] Paul Tillich, *Systematic Theology*, Vol. I, p.17.

[2] R. Niebuhr, *An Interpretation of Christian Ethics*, Meridian Books, 1956, p.17.

[3] Archbishop of Canterbury, *Sunday Times*, December 20, 1964.

[4] Paul Tillich, *The Shaking of the Foundations*, Penguin Books, 1949, p.65.

The Human Evasion by Celia Green

6. Pameten govori o obstoju

Medtem ko pametna oseba govori o življenju včasih omeni Onkraj, toda tukaj se lahko ustvari čudna zmešnjava iz preprostega dejstva do *so drugi ljudje*, v določenem smislu, *onkraj* glede na posameznika. Torej je možno najti pojasnjevanja podobna temu:

In kaj bi nam naše reakcije na (zunaj telesno zaznavanje) povedale o nas samih? Da se počutimo varneje živeči v čudoviti izolaciji, *a huis clos*? Ali da smo se pripravljene soočiti z možnostjo biti pripadniki en drugemu v svetu ki, kot matematiki že vedo, je predvsem svet odnosov, in ki so sedaj, kot je velik matematik, Hermann Weyl, to dramatično izrazil, oblikovani s samo moderno znanostjo "da izgledajo vedno bolj in bolj odprti... pokazujoč drugam."

To, mimogrede, preskrbi še posebno viden primer uporabe besed z dvojnimi pomeni, ki jih nenehno ustvarjajo pametni ljudje.

Tukaj je uporabljena beseda "odnos" za prebavo dveh pojmov "človeški odnos" in "matematični odnos". Nekaj analitičnega razmišljanja bi lahko prepričalo bralca, da je oseba zainteresirana za človeške odnose brez najmanjše privlačnosti do matematičnih, in *obratno*.

Lahko bi naredili razliko, četudi je težko za zdravo pamet da jo dojame, med pojmom besede "pokazujoč drugam" za matematične abstrakcije, in "pokazujoč drugam" za človeško medsebojnost in zvezo.

Ta odlomek prav tako prikazuje navado govoriti o človeških odnosih kot *strašni, težavni, nevarni*, in podobno. Nasprotno, vsak pogled na življenje, ki ni stalno prevzet s človeškimi odnosi -- čeprav nikoli opisan -- namiguje na pretirano prispevanje občutkov *varnosti, miru, in udobnosti*.

Ni posebnega razloga zakaj se ta samoumevnost ujema s psihološkimi dejstvi. Kot smo že omenili, 'zdrava pamet' odkriva mnogo značilnosti znanih psiholoških sindromov. Vsi psihološki sindromi so načini varovanja posameznika pred neznošnim stresom, in ta cilj se lahko doseže s prikrivanjem njegove resnične vsebine. Potemtakem nekdo ne pričakuje visoko stopnjo stvarnosti -- recimo -- paranoičen o svojem stanju. Dejansko, nekdo pričakuje nekakšne karakteristične *obrate* določenih kritičnih točk. (Ponos zamenja krivdo, večvrednost prikrije manjvrednost, itd.)

Torej, če je "zdrava pamet" mehanizem za zaščito posameznika pred vplivom dejstev, je na isti način paranoja mehanizem za zaščito posameznika pred občutkom ponižanja, kar je očitno pod vplivom iste potrebe po prikrivanju resničnih sklicevanj.

Torej to bi bil skoraj presenetljivo, da bi pametni ljudje imeli neutemeljeno prepričanje, da si prisvajajo težavno in vztrajno držo.

Ampak kaj so psihološka dejstva? Dejansko je vprašanje, da kadar si ljudje prisvojijo manj antropocentričen pogled na življenje najdejo sami sebe preplavljene z občutki lagodja in samopovelečevanja? Tako ali tako ne moremo pričakovati, da bi našli veliko dokazov, zato ker ljudje pogosto ne sprejmejo takšnega pogleda na življenje, toda takšna očitnost kot je, napeljuje na to, da se dejansko počutijo osamljeni in nebogljeni, da ne rečem prestrašeni.

Na splošno se bojim, da bi ostal sam. Spominjam se začudenosti kako drugi ljudje lahko živijo, kako sem jaz sploh kdaj živel, tako nezaveden tega brezna nezanesljivosti pod površjem življenja. Moja mati še posebej, kot zelo vesela oseba, se mi zdi popoln paradoks njena nezavednost nevarnosti, za katero bi lahko zlepa verjeli, da sem bil zelo previden, da je ne vznemirim z razkritjem mojega lastnega duševnega stanja.

Nikoli ne bom pozabil tiste decemberske noči v kateri se je tančica ki je prekrivala mojo

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

lastno nezaupljivost pretrgala. Ponovno slišim moje korake v tesni prazni sobi kjer dolgo potem so prišle ure spanja. Imel sem navado hoditi gor in dol. Ponovno vidim to luno, napol-prekrito z oblaki, ki tu pa tam osvetljuje hladno okensko šipo. Ure noči so minevale in jaz nisem opazil njihovega minevanja. Zaskrbljen sem sledil svoje misli, kako se spuščajo sloj po sloj proti izvoru moje zavesti, in razganjajo eno po eno iluzijo, ki so do tedaj zastirale z svojim ovojem moj pogled, in ustvarjale vsak trenutek jasneje vidljiv. Zaman sem se oprijemal teh zadnjih prepričanj kot mornar, ki je doživel brodolom se drži delov svoje ladje, zaman, prestrašen od neznane praznine v katero bom zaplul, obrnil sem se proti svojemu otroštvu, moji družini, moji deželi, vse kar mi je bilo dragoceno in sveto: neizprosni tok mojih misli je bil premočan – starši, družina, spomini, prepričanja, so me prisilili da opustim vse. To raziskovanje je postajalo bolj uporno in mučno, ko se je bližalo svoji končni točki, in ni se nehalo dokler se konec ni dosegel. Potem sem vedel, da v globini mojih misli ni ničesar ostalo samostojno.

Trenutek je bil strašen; in ko sem se proti jutru izčrpan vrgel na mojo posteljo, se mi je zdelo da čutim moje zgodnje življenje, tako nasmejano in polno, pogašen kot ogenj, in pred mano se je odprlo drugo življenje, temačno in neobljudeno, kjer v prihodnosti moram živeti sam, sam s svojimi usodnim svetom misli ki me je pregnal tja, kjer mi zbuja potrebo da ga preklinjam. Dnevi ki so sledili temu razkritju so bili najbolj nesrečni v mojem življenju.

Res je da kadar ljudje govorijo o življenju včasih priznajo da je biti omejen precej grozno. Včasih si celo ne morejo pomagati, da ne bi to rekli brez omenjanja »drugih ljudi« v vsakem stavku. Naslednji odlomek Ericha Fromma je zanimiv zato ker ponazarja različne oblike spraševanja-moledovanja istočasno.

Obstaja še en element... ki naredi potrebo po »pripadnosti« tako privlačno: dejstvo individualne samo-zavesti... njen obstoj sooči človeka s problemom, ki je v osnovi človeški: s tem ko se zaveda, da je različen od narave in drugih ljudi, s tem ko se zaveda – sploh zelo nejasno – smrti, bolezni, staranja, neizogibno občuti nepomembnost in neznatnost v primerjavi z vesoljem in z vsemi ki niso »on«.

Če ne bi nekam pripadal, če ne bi njegovo življenje imelo nek pomen in usmeritev, bi se počutil kot drobec prahu in bil bi preplavljen s svojo osebno nepomembnostjo... bil bi izpolnjen z dvomom, in ta dvom bi verjetno ohromil njegovo sposobnost delovanja – kar pomeni, življenja.

Prva stvar, ki se opazi je, da Fromm namiguje (celo že prej preden je navedel problem), da to kar človek *potrebuje* je »pripadati«. Ko navede problem navede dva problema na enkrat kot da bi bila enaka. (Počutiti se nepomembnega in nezatnega v primerjavi z vesoljem je dejansko *različno* od občutenja teh stvari v primerjavi z drugimi ljudmi.) Fromm imenuje ta problem (ali probleme) »predvsem človeški« -- pomirjevalen opis. On nadaljuje z namigovanjem, da je prav in spodobno za osebo zavedati se da »pripada«, in da njegovo življenje ima »smisel in smer«. To ga bo odvrnilo od občutka kot drobec prahu: če bi ga, bi bil paraliziran. Ta zadnje je, seveda, nedokazana domneva.

Ni dokazov, da bi ljudje, ki se počutijo kot drobec prahu *glede na vesolje*, postali paralizirani in neaktivni, čeprav je dejstvo klinične psihologije, da ljudje, ki se počutijo ničvredni *glede na druge ljudi* pogosto preživijo precej časa v postelji.

Prav vse kategorije sodobnih mislecev se združujejo v opevanju »Onkraj ne obstaja«. Eksistencialisti, sami, pravijo »Tam je Onkraj«. Zaradi njihove pametne vzgoje se zavedajo, da je to težka stvar za povedati in jo povedo z nekakšnim nadčutnim jecljanjem, bujno izmišljajoči nove besede v svojem obupavanju, da bi se razumeli. Seveda v nekem smislu imajo prav v predpostavlanju, da je to težavno; in je zelo malo verjetno, da bi pametna oseba to razumela. Toda težava je čustvena, ne filozofska.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

(Mimogrede, kako dobro je človeško izmikanje organiziralo stvari v primeru če nekdo reče »tam je Onkraj«, je gnan to izraziti v gromozanski dolžini, v domala nečitljivih knjigah)

Eksistencialisti priznajo, da so določena stanja zavesti v katerih ideje o smrti, obstoju, izolaciji, odgovornosti, nujnosti in tako dalje, lahko imajo neko čustveno pomembnost. Ampak ta stanja so redka in prehodna.

Slaba stran eksistencialističnega primera je ta, da ne razločijo zadostno med filozofskim in psihološkim vedenjem. Pametna oseba bi lahko pritrnila, kot filozofsko točko, da je vse v osnovi negotovo, vendar to ne bi dodalo temu kakršnokoli moč kot motivacijsko silo v njegovem življenju. Celotna oseba, ki želi spoznati dejstvo negotovosti bi imela težavo to zaznati s kakršnokoli jasnostjo, ali da bi odstranila ostala čustvena vedenja za katera bi ugotovila da so nezdržljiva s tem.

S tem ko bi sprejel to, bi lahko nekdo, po določenem času, postal vznemirljivo zavesten določenih stvari, eksistencialistična debata se običajno nadaljuje s pogovorom o »zanesljivem« in »nezanesljivem« obstoju. Če je mišljeno z »nezanesljivim obstojem« življenje brez zavesti o teh stvareh, potem je očitno, da so vsi zares zelo nezanesljivi. »Zanesljiv obstoj« bi pomenil živeti v nenehni zavesti o teh stvareh, z vsemi prilagoditvami posledično. Toda to je problem v psihologiji; moralo bi se vprašati kakšne sile delujejo, da preprečujejo to zavest, ali jih je možno premagati in kako. Še posebej je zaman dajati predpise »zanesljivemu obstoju« z udeležbo in obveznostmi v svetu. Če spoznamo, da govorimo o stanju zavesti, postane jasno da je priporočljiv postopek takšen: »Če bi slučajno imel preblisk zavesti o stvareh, ki se jih običajno ne zavedaš, boš spoznal, da je tvoje življenje polno stvari, ki se ti zdijo nepomembne, tako dolgo dokler si v tem stanju zavesti. Kaj moraš storiti, da bi premagal svoj občutek nepomembnosti?« Obstaja preprost odgovor. »Zavest bo prešla. Lahko jo z lahkoto pozabiš in nadaljuješ živeti kot prej. Toda s tem ko se želiš prepričati da nekaj delaš ne tem preblisku zavesti ki ga imaš, se ti svetuje da se vrneš k svojem prejšnjem življenju, ampak bolj temeljito in preudarno kot prej. Naloži si dolžnost, da počneš takšne stvari, ki zmanjšajo verjetnost, da bi prišlo do prebliskov zavesti.

Tukaj, seveda, srečamo enega od teh besednih odklonov od bistva tako karakterističnih za izmikajočo pamet. »Zanesljiv obstoj« bi se lahko uporabil za sklicevanje na neiskrenost do dejstev obstoja, ali na neiskrenost do drugih ljudi. Sploh je res, da sta te dve stvari do neke stopnje medsebojno povezani, že s tem ko oseba trpi zaradi človeškega izmikanja je brez dvoma nesposobna biti iskrena do drugih, samo zato ker se nenehno trudi zahtevati od njih, da ga ščitijo pred realnostjo, vključno z realnostjo njegovih lastnih zaznav in želj.

Ne bi smelo biti presenetljivo da so eksistencialistični pisatelji nesposobni razlikovati med "mauvaise foi" (iluzija) do obstoja in "mauvaise foi" (iluzija) do ljudi.

In tako so bile napisane sledeče stvari:

Tako rekoč, vsakdanje življenje, je uničljivo, in mi sploh ne potrebujemo želje po njenem neomejenem trajanju. Toda *Obstoj*, zanesljiva individualnost, bi lahko vstopila in njen pomen je neminljiv. Samo z realistično prijaznitvijo s smrtjo postanemo vzgojeni, odločni, nepopustljivi, in pomirjeni z omejenostjo. Grožnja, da bi spregledali resnično individualnost, je hujša od neizogibnega dejstva telesnega razkroja. In realnost slednjega me opozarja na prvo. To je zato ker bom umrl kot biološki organizem in bom zgrešil resnično individualnost. Zato ker nimam večnosti, vprašanje visi nad vsakim trenutkom: 'ali živiš, čutiš, dojemaš, imaš na izbiro sebe ali nek slaboten lik nekoga ki bi lahko bil?' Nekdo ki živi za cilje-v-sebi in nekdo, ki je prodril v eksistenčno komunikacijo z drugimi ve, da to kar je pomembno v njegovem življenju in v življenju njegovih prijateljev ne more biti izničeno s smrtjo.

Kaj se lahko reče o trditvi, da lahko zdaj nastopimo z »zanesljivo« individualnostjo?

Eksistenčni prebliski se ne dajo z lahkoto naročiti. Niti ni lahkotno, s trudom, vidno dojeti

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

dejstva, da boš umrl.

Celo še bolj dvomljiva je izjava, da enkrat ko nastopiš v to stanje »njen pomen je neminljiv«. Lahko to pomeni »sposoben boš ostati v nenehni zavesti nedojemljivosti obstoja«, ali celo »enkrat ko se popolnoma zaveš obstoja tvoja psihologija ne bo nikoli več enaka«? Za takšne psihološke dokaze, ki jih imamo, bi se zdelo da namigujejo, da je eksistenčna zavest običajno trenutna, in njen trajni učinek na pametne ljudi je enak nič.

Naši eksistencialisti nam govorijo da »Samo z realistično sprijaznitvijo s smrtjo postanemo ... pomirjeni z omejenostjo«. Zavedati se lastne omejenosti je ena stvar, biti pomirjen z njo je nekaj povsem drugega. Izgleda, da se skoraj vsakdo uspe pomiriti brez, da bi se je zavedal; lahko bi si mislila, da se verjetno vsakdo, ki se je popolnoma zaveda ugotovi, da je nevzdržna.

[1] Rosalind Heywood, *The Infinite Hive*, Chatto and Windus, 1964, p.224.

[2] Quoted in William James, *The Varieties of Religious Experience*, Random House, 1902, p.158.

[3] Th. Jouffroy, quoted in William James, *Varieties of Religious Experience*, Random House, 1902, p.173.

[4] Erich Fromm, *The Fear of Freedom*, Routledge and Kegan Paul, 1942, pp.16-17.

[5] David E. Roberts (on Karl Jaspers), *Existentialism and Religious Belief*, Oxford University Press, New York, 1957, p.248.

The Human Evasion by Celia Green

7. Pameten govori o Bogu

Človeška rasa je bila vedno nezmožna jasno razlikovati med nadčutnim in moralno. Tako beseda »Bog« lahko pomeni »izvor obstoja« ali pa lahko pomeni »inteligentno bitje zainteresirano za socialno vedenje ljudi«. Ta dva pojma, seveda, ne pomenita isto, in vsak odnos med njima bi moral biti previdno urejen.

Na isti način »religija« lahko pomeni dve različni stvari. Utegne pomeniti nekako »odnos osebe do Onkraja na splošno in še posebej do dejstva obstoja«. V tem slučaju, to ne pomeni tega, in nihče tega ne pričakuje. Dejansko pomeni »odnos osebe do socialnih medčloveških odnosov, z nekakšnim sklicevanjem na domnevno inteligentno bitje, ki je zainteresirano za ta medsebojni vpliv«. Omenjena klavzula je nebistvena. Večina ljudi se sploh ne bi obotavljala sprejeti za »religioznega« nekoga, ki kaže ustrezne vedenjske vzorce, ne glede na to ali bi on rekel da verjame v Boga ali ne.

Običajno je nemogoče najti smisel pojasnjevanj v katerih se pogosto pojavlja beseda Bog. Premisli, na primer, ta opis Ericha Fromm o aktualni, nekako senzibilni religiozni osebi.

Resnično religiozna oseba, če sledi bistvu monoteistične ideje, ne moli za ničesar, ne pričakuje ničesar od Boga; on ne ljubi Boga tako kot otrok ljubi svojega očeta, on je pridobil ponižnost zavedanja svojih omejitev, do stopnje razumnosti, ko ne razume ničesar o Bogu. Bog je za njega postal simbol s katerim je človek, v zgodnji stopnji razvoja, izražal celoto vsega za kar se je človek boril, kraljestvo duhovnega sveta, ljubezni, resnice in pravičnosti. On... ceni vso svoje življenje koristno samo v kolikor mu daje možnost priti k vedno bolj intenzivnem razkritju človeških zmožnosti – kot edina realnost, ki je pomembna, kot edina stvar »prvobitne pomembnosti«; in verjetno, on ne govori o Bogu – niti ne omenja njegovo ime. Ljubiti Boga, če že namerava uporabiti to besedo, bi pomenilo, hrepeneti po pridobitvi polne zmožnosti ljubiti, po izpolnitvi tega za kar se »Bog« zavzema v sebi.

Poglejmo si kaj nastane iz tega odlomka, če bi bil ponovno zapisan z izrazom »Bog« razumljenim kot »vzrok za obstoj«.

Resnično religiozna oseba, če sprejme idejo edinstvenega glavnega vzroka, ki je povzročil vse kar obstaja, ne pričakuje, da bi bil ta vzrok neposredno povezan s tem kar se dogaja v njegovem lastnem življenju, in ne pričakuje ničesar od njega. On ne zahteva ničesar od njega in ne pričakuje, da bi vzpostavil zaupen odnos z njim. On se zaveda da je omejeno bitje, in da je vzrok za obstoj zanj nepredstavljen. On se zaveda, da je pripadnik neke živalske rase, ki se je razvila na nekem planetu neke zvezde v neki galaksiji, in s tem ko so se razvijali so te živali oblikovale neke ideale katerim stremijo. Vzrok za obstoj postane za njih simbol varnosti in ustaljenosti kakršne bi želela imeti njihova živalska rasa. On vrednoti koristnost svojega življenja samo v kolikor ga on vrednoti za koristnega. On ima to kar ga zanima za edino realnost, ki je pomembna, in edini cilj največje pomembnosti do glavnega vzroka, ki je povzročil vse kar obstaja. Navsezadnje on ne postavlja več vprašanj glede vzroka za obstoj – niti se bežno ne sklicuje na to. Hrepeneti po poznavanju vzroka za obstoj bi pomenilo zanj, potemtakem, hrepeneti po pridobitvi polne sposobnosti za silno zanimanje za blaginjo članov njegove vrste. To je za neko osebo psihološka izpolnitev besede 'vzrok obstoja'.

Sodobni misleci so končno osvobojeni občutkov, ki ločujejo ideje o »Bogu« in »religiji« od vseh neposrednih povezav z dejstvom, da stvari obstajajo. Nekateri gredo dalje. Ne samo da »Bog« nima ničesar skupnega z izvorom obstoja, ampak tudi nima ničesar s tem kar človek ne razume – to pomeni, nima ničesar z Onkrajem.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Frommovo obdelovanje ideje Boga je odvisno od tega da je nikoli ne definira. Nadaljnji napredek je izvedel Škof iz Woolwicha, ki je priznavajoč prav tako ne definira, ampak nedvoumno pove da je ni.

Kar je zanimivega glede Škofa iz Woolwicha ni to da je on verjetno Kristjan (kar je stvar definicije), ampak to da je človek. Nekdo bi lahko rekel da je človek *v polnem pomenu*. On govori za svoj čas; ne samo za Krščanstvo svojega časa ampak za človeško psihologijo, ki se sooča z neznanim – ali raje, z njeno vrnitvijo k temu.

Ne mislim pretirano obtoževati človeka za stanje v tej poziciji. To je gotova stvar. Dejansko, to je bila vedno gotova stvar, čeprav so se nekoč trudili prikriti dejstva. Ko so ljudje govorili o »Bogu« so se običajno pretvarjali, da to kar govorijo ima neko vezo z vprašanjem o pomenu obstoja in smislu življenja.

Sijajno odkritje Škofa iz Woolwicha je, da je človeška rasa popolnoma nezainteresirana za takšna vprašanja, ampak sedaj je prav, da se to pove. Človek je postal »polnoleten«.

Ni tako lahko razumeti kaj Škof iz Woolwicha govori, toda lažje je če začneš pripisovati ničlo izrazu »Bog«. To kar mislim je, da moraš pustiti nekakšno praznino v vsakem stavku kjer se pojavi beseda »Bog«. Nikoli ni definirana, in tako je pomensko nepotrebna.

Kakorkoli, čeprav on ne pove kdo ali kaj je Bog, Škof želi najbolj goreče trditi da Bog ni Tam Nekje.

Toda kaže da se približujemo točki v kateri celoten pojem Boga »tam nekje«... je sam po sebi postal prej ovira kot pa pomoč... Predpostavljaj, da vera v Boga ne sme, zares ne sme, biti izpeljana iz »obstoja« nekega bitja, celo najvišjega bitja, ki bi lahko bilo tam ali pa ne, kakor življenje na Marsu? Predpostavljaj, da ves ta ateizem uničuje idol, in da mi lahko in moramo nadaljevati brez Boga »tam nekje«?

Kako lahko razumemo te izjave? Nekaj (nedoločnega) ni Tam Nekje. Ali to pomeni da ni ničesar Tam Nekje? Ali ničesar tako pomembnega ni Tam Nekje? Majhen razmislek prepriča dvomljivo pamet, da je to na kar Škof resnično cilja, da »Tam Nekje ne obstaja.«

Da bi to naredili malo bolj slovnično pravilno, ponovno formulirajmo »Tam Nekje ne obstaja«. Kot smo že omenili, mi definiramo Onkraj kot »to kar človeška rasa ne razume«. Torej vse dolgo kar bi lahko verjetno bil Bog, bi si lahko nekdo predstavljal da je on, ona ali to, nesporno Onkraj.

Toda Škof ima dva razloga za domnevanje da Bog ni Onkraj.

Ena od teh je da Notranjost postaja vse večja. Mi smo boljši na področju znanosti kot smo nekoč bili, in naša življenjska pričakovanja rastejo. Lahko izdelujemo letala in zdravimo malarijo. Mi ne vemo zakaj obstaja vse, in tudi nas to nič ne briga.

Bog je »x« v enačbi brez katerega ne moremo napredovati, vzrok, nadzornik ali ustvarjalec na katerega smo vezani za postuliranje ali omogočanje prostora – ta hipoteza se zdi človeku danes vedno bolj in bolj odvečna.

Opaziš, sicer, lep primer pametnega pisanja. Če bi govoril o »Bogu« neosebno kot »vzrok«, bi bilo težko zavrnilo hipotezo, »da je tam še vedno dovolj prostora za vzrok, ki ga ne poznamo.« Če, kakorkoli, govoriš o Bogu kot »ustvarjalcu«, očitno dodajaš vse tiste človeku podobne asociacije, ki idejo Boga naredijo smešno. To je tem kjer postane postopek »vezati skupno s« tako koristen.

Ampak Škofov glavni razlog za predpostavlanje, da Bog ni Onkraj je ta da nobeden od nas ni zainteresiran za Onkraj, in da smo zainteresirani za druge ljudi.

Svet ne sprašuje »Kako lahko najdem prijaznega Boga?« ampak sprašuje »Kako lahko najdem prijaznega soseda?«

Torej če »bog« predstavlja neko zanimanje, je to gotovo nekaj v zvezi s človeškimi odnosi.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

(Nikoli ni jasno točno *kaj* glede človeških odnosov bi lahko bilo to. Škofovsko tolmačenje prevzema obliko periodičnega intoniranja z besedami kot »skrajnost« in »prvobitnost«.)

Seveda, Škof ni sam v vsem tem. On obsežno citira Tillicha, na primer.

Ko Tillich govori o Bogu z »skrajnostjo«, *sploh* ne govori o drugem bitju. On govori o »brezmejni in neizčrpnosti globini in osnovi vseh bitij«, o naši prvobitni pomembnosti, o stvareh ki jih vzamemo brezpogojno resno.

(Prepuščam bralcu, da ugotovi koliko tehnik opisanih v »*Kako pisati pametne knjige*« je uporabljenih v teh dve stavkih).

Tillich trdi da je Bog »prvobitna pomembnost« vsakega človeka. Mislim da bi se vsi sodobni teologi strinjali. Kakorkoli, vprašanje je ali razumeš »Boga« ki definira »človekovo prvobitno pomembnost«, ali razumeš »človekovo prvobitno pomembnost« da definira »Boga«. Seveda, v tem demokratičnem obdobju, običajno sledi drugi postopek. (obstaja samo en Bog medtem ko obstajajo številna človeška bitja; očitno bi bilo nedemokratično sprejeti Boga kot standard). Vesela sem, da je staro protislovje med Bogom in človekom vse prej kot pa izginilo iz sodobne teologije. Tam je sedaj nenavadna naklonjenost, da ne rečem istovetnost, življenjskega pogleda.

Mi moramo – četudi se to zdi »nevarno« -- potrditi da Božja slava in človeška slava, čeprav različni, dejansko sovpadeta. Tam ni druge Božje slave (to je svobodna odločitev njegove volje) kot ta ki se zgodi v človeškem obstoju. In tam ni druge človeške slave kot te ki jo utegne in lahko ima v slavljenju Boga. Enako Božja blaženost se sklada s človeško srečo. Človeška sreča je da se Božja blaženost pojavi v njegovem življenju, in Božja blaženost obstaja v dajanju samega sebe človeku v obliki človeške sreče.

Za zdaj smo preučili samo sodobne teologe, ki ne verjamejo v Boga. To ne mora pomeniti, da je človeško izmikanje pravkar začelo delovati na tem področju.

Celo kadar ljudje verjamejo v Boga se lahko spomniš na določene težave pri vodenju kakršnegakoli nadčutnega problema preko določene točke. Oni bi nenadoma planili na tebe, s sladkim nasmeškom ali brez, in bi rekli »Ah, ampak pomembna stvar je to da je Bog oseba.« To učinkovito prepreči vsako nadaljnjo razpravo o njegovem verjetnem obstoju ali lastnostih, še posebej kadar se pojavijo pojmi »oseba« ali »osebnost« ki kljubujejo analizi.

To je, seveda, popolnoma združljivo s človeškim izmikanjem, ki lahko nenadoma vrine »osebo« v vzrok za obstoj – s kakršnimkoli imenom bi se to imenovalo. Nič manj ni združljivo s tem, da ljudje ki ne verjamejo v Boga le to utemeljujejo s tem, da je on *osebni* Bog. »Jasno je«, pravijo, »da kadar ljudje verjamejo v Boga mislijo na nekaj podobnega človeku s kom bi nekdo lahko imel čustvene medsebojne odnose. To je po Freudu. Očitno je da Onkraj ne obstaja zato ker, če bi ljudje mislili da obstaja, bi ga obravnavali kot osebo. Jaz sem dobro prilagojen in ne potrebujem Boga, da bi imel čustvene medsebojne odnose z njim. Lahko jih imam z drugimi ljudmi. Potemtakem Onkraj ne obstaja.«

[1] Erich Fromm, *The Art of Loving*, Allen and Unwin Paperback, 1957, p.54.

[2] John A. T. Robinson, *Honest to God*, S. C. M. Paperback, 1963, pp.15-17.

[3] John A. T. Robinson, *The New Reformation*, S.C.M. Paperback, 1965, p.108.

[4] Ibid., p.33.

[5] John A.T. Robinson, *Honest to God*, S.C.M. Paperback, 1963, p.46.

[6] Karl Barth, *The Faith of the Church*, Collins Fontana Books, 1958, p.13.

The Human Evasion by Celia Green

8. Religija izmikanja

Osnovna dogma pametne teologije trdi, da je glavna pregrada med človekom in Bogom utemeljena s *ponosom* – to je, domišljavost in ambicija, ki ga odvrta od prepoznanja njegovega pravega mesta v sistemu. To je, sprejeti naše mesto v sistemu in privzeti držo nezahtevne zaupljivosti.

To je edinstveno kot standardni recept za ohranjanje človeškega izmikanja, predvsem, ker je to običajno spremljano z opozarjanjem, da se naj sprejme še posebno radikalno zanimanje za naše bližnje.

Sedaj bi utegnili biti dejansko res, da je človek odvrtnjen od zaznavanja precejšnega dela realnosti (ali od zaznavanja česar koli precej zanimivega glede realnosti) zaradi svojega zadovoljstva s sabo kakšen pač je.

Če bi poskusili reči karkoli glede tega v običajnem jeziku, bi sledili najbolj čudni rezultati. Lahko bi rekli, na primer, da je bistvo ponižnosti prepoznati željo nekoga biti Bog.

To sledi iz dejstva, da če definiraš »ponos« kot »kar povzroči pri ljudeh, da se počutijo ustrezno kot takšni kot so«, »anti-ponos« ali »ponižnost« bi bila »kar prebudi pri ljudeh zavest nezadostnosti da so takšni kot so«.

Ideja da nekdo želi biti Bog je zelo šokantna za zdravo pamet, ki s svojo običajno spretnostjo zameša bistveno vprašanje, ne razlikuje med »želeto biti Bog« in »zamišljati samega sebe da sem že Bog«. Torej kar bi se dejansko zgodilo komu ki želi biti Bog ni to, da bi bil preplavljen z občutki zadovoljnega povečevanja samega sebe, ampak da bi se zavedal, da je omejenost nevzdržna.

Mi vemo, seveda, da je zdrava pamet določena da naredi omejenost udobno, tako da ni niti najmanj presenetljivo, da religija izmikanja vsebuje takšne stvari:

Za posameznika je možno, da bi bil varen pred temi grešnimi zahtevami, ne z izvrševanjem nekega neodvisnega pogleda na življenje, ampak s spoznanjem njegove nezmožnosti da bi uspel...

Spoznanje človečnosti in omejenosti... lahko postane temelj človekove sprave z Bogom preko njegovega odrekanja, vse do stanja njegove omejenosti.

Torej potrebno je sprejeti svojo omejenost. Upoštevaj, kot običajno, da »sprejeti« pomeni »ne se boriti; ampak se pomiriti s tem«. To ne pomeni (kot bi to utegnili) »opazovati prisotnost...«. Jaz lahko sprejemem da je klopotača tam v kotu brez nujnega dokazovanja dejstva.

Potemtakem čeprav je vsem izmikajočim vernikom jasno, da je potrebno omejenost obravnavati v duhu mirnega sožitja, ti ne radi govorijo o njej več kot je res nujno potrebno.

Njim se zdijo ideje »greha«, »krivde«, »morale«, in tako naprej dosti bolj zaželene kot ideje glede »stvarjenja«, »obstoja« ali »ne-obstoja«, in ideja »nesposoben se poboljšati« bolj zaželena od ideje »nesposobnost«. Neka zasnova o načinu s katerim so bile napravljene te zamenjave se lahko dobi iz sledečega pripovedovanja o Wittgensteinovem odnosu do pojma »Bog« in 'nesmrtnost'.

... Wittgenstein je nekoč rekel da misli da bi lahko razumel pojmovanje Boga, v kolikor je vpleten v zavedanje lastnega greha in krivde neke osebe. On je dodal, da *ne* more razumeti pojmovanje *Stvarnika*. Mislim da ideje Božja sodba, odpuščanje, in odrešitev imajo neko razumljivost zanj, kot da so povezane v njegovi pameti z občutki zgražanja nad sabo, z močno željo po čistosti, in občutkom človeške nemoči da bi se poboljšali. Toda pojem, *bitje ki je*

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

ustvarilo svet, zanj sploh nima nobene razumljivosti.

Wittgenstein je nekoč predlagal, da način s katerim lahko pojem nesmrtnosti pridobi pomen, vodi preko zavedanja, da nekdo ima dolžnosti od katerih ne more biti odvezan, niti s smrtjo. Wittgenstein sam je posedoval nepopustljiv občutek dolžnosti.

Zamenjava »krivde« za »občutek omejenosti« je intuitivna pri večini pisateljev. Zato Tillich lahko reče, da je »moč nepomembnosti« doživeta v »bojazen krivde«.

Za razliko od večine pisateljev, Tillich prepozna občutek omejenosti *same po sebi* kot ločen predmet debate, toda nedvoumno da »krivdi« večjo psihološko pomembnost. Na primer, on dvomi ali so lahko Stoiki dosegli »dokončni obup« ker, čeprav so lahko doživeli brezup »usode in smrti«, njihova filozofija ni prepoznala izkušnje »osebne krivde«.

Tako je kljub dejstvu, da on opiše zavest omejenosti s sledečimi besedami:

Nemogoče je za omejenega človeka zdržati očitno bojazen za več kot trenutek. Ljudje ki so izkusili te trenutke, kot na primer nekateri mistiki v svojih videnjih »v noči duše«, ali Luther v brezupu demonskih napadov, ali Nietzsche-Zarathustra v izkušnji »velike nevolje«, so govorili o nepredstavljeni grozi tega... ali se soočiti z Bogom, ki je resničen Bog kar pomeni se soočiti z absolutno grožnjo ne-obstoja. »Dejanska absolutnost« (da uporabim Luthrov izraz) proizvede »golo bojazen«; ker je to propad sleherne omejene samozavesti.

Dejansko, spoznanje »gole bojazni« bi napravilo krivdo za nevzdržno čustvo.

Krivda v socialnih razmerah nastane iz predpostavke, da poznaš vsaj nekaj pravil, in poznaš obsežnost svojih domnevnih obveznosti, ki jih moraš izpolnjevati, in poznaš tudi obseg svojih zmožnosti, da lahko to opravljaš (ali vsaj obseg do katerega bo tvoja nezmožnost za njihovo izvrševanje napak razumljena).

Morda obstajajo kozmična pravila (pravila za kaj, pravila o čem?) in morda si jih vse prekršil. Morda si jih vse prekršil s tem ko si se rodil že na samem začetku. Mogoče bo veselje jutri eksplodiralo zaradi pravil, ki si jih prekršil, toda vseeno nima smisla se pretvarjati, da bi celo tedaj vedel kakšna pravila so bila.

Kdorkoli že si, si v neznani situaciji, katera, toliko bolj neverjetno, obstaja. Ti ne veš kaj je bila tvoja preteklost (četudi se ti zdi da imaš določeno zalogo spominov). Ti ne poznaš pomembnosti tega kar si počel v preteklosti, in ne veš če bi lahko naredil stvari kako drugače. Ti ne veš koliko sovisnih činiteljev je lahko, ki jih nisi poznal, in jih še vedno ne.

Toda to ni to kar predstavlja religijo izmikanja. Vrnimo se k Tillichu. On ima neko intelektualno razumljivost, ki je niti izumetničenost pametnega pisateljevanja ne more prikriti, in on se ne zaveda »osupljivega pred-razumskega dejstva da tu nekaj je in ne nič.«

Ampak kot smo že opazili, on nespremenljivo pove:

Za omejeno bitje je nemogoče, da zdrži golo bojazen dlje kot trenutek.

Tu je takoj razvidno da Tillich ve da obstaja Onkraj, in dokaz da je kljub temu pri zdravi pameti. On je *prepričan*, da nihče ne more zaznavati dejstva da obstaja Onkraj dlje kot trenutek.

On ne pove za koliko ljudi on misli je poskusilo doživljati to zaznavanje dalj časa . On ne pove če je sam poskusil. Toda *prepričan* je da se ne da.

Ljudem je vseč sprejemati svoje omejitve, prej omenjeno še posebej.

Tukaj je še en primer Tillichevega pisateljevanja:

Položaj našega celotnega življenja je odtujitev od drugih in od samega sebe, zato ker smo odtujeni od osnove našega bitja, zato ker smo odtujeni od izvora in cilja našega življenja. In ne vemo od kod smo prišli in kam gremo.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Dejstvo da »ne vemo od kod smo prišli in kam gremo« je navedeno v drugem stavku, ki se začne z »In«. Prvi stavek je bolj sestavljena trditev. Značilno, nanaša se tako na obstoj (uporabljajoč dvoumno besedo »bitje«) kot na »druge« v isti sapi. Celó še bolj značilno, izreče trditev o obstoju ali »bitju« *potem ko* je omenil »druge«.

To je celotno zaporedje idej v odlomku (opazuj prioritete): mi smo odtujeni od določenih »drugih« in od nas samih; zaradi tega opazimo, da smo odtujeni od Osnove našega bitja, slučajno (v drugem stavku začetem z »In«) opazimo da ne vemo ničesar.

Ni odveč je reči, da so vsi sodobni teologi mnogo bolj zainteresirani za našo odtujitev od drugih ljudi kot pa za dejstvo, da ne vemo ničesar.

Zdi se da je namen religije, premagovanje odtujitve z »življenjem v skupnosti«. Pripadnost je vse. Z ozirom na to, oni ne želijo zahtevati kakršnakoli posebna prepričanja od ljudi, ki si želijo pripadnost. Skupnost Kristjanov pomeni skupnost oseb, ki se imenujejo Kristjani, in oseba ki želi pripadati takšni skupnosti je Kristjan. Predrzo je iskati kakršnokoli posebno kvaliteto v takšni skupnosti; to je pozabiti vso našo odvisnost od Božje Besede (od Jezusa Kristusa). Bog se je odločil, da bo On ustvaril duhovno skupnost in mi mu ne moremo podvomiti v ta odlok. Bistvena stvar je, da so značilne lastnosti tega *duhovne* – t.j. nezaznavne.

Lingvisticizem, vidiš, se je še enkrat zelo dobro uporabil. Ko se uporablja v teologiji se običajno navezuje na »Božjo Besedo«.

Na splošno, pomen vsakega dela Božje Besede je duhoven, t.j. nepomemben. Ne rabimo si prizadevati da bi pripisovali kakršenkoli pomen, zgodovinski, nadčutni, ali psihološki, trditvi »Jezus Kristus je Božji Sin«, ampak jo sprejeti kot dragocen del Božje Besede.

Ta postopek je poznan kot »demitologizacija«.

Upam, da ta kratka analiza lahko pomaga tem, ki se jim zdi sodobna teologija težko razumljiva. Toda verjetno je, da ta ni pretežka za pametne ljudi.

[1] R. Niebuhr, *An Interpretation of Christian Ethics*, Meridian Books Paperback, 1956, p.85.

[2] Norman Malcolm, *Ludwig Wittgenstein*, Oxford University Press Paperback, 1958, pp.70-71.

[3] Paul Tillich, *The Courage to Be*, Collins Fontana Paperback, 1952, p.46.

[4] Ibid., pp.27-28.

[5] Ibid., p.47.

[6] Ibid., p.48.

[7] Ibid., p.47.

[8] Paul Tillich, *The Shaking of the Foundations*, Penguin Books, 1949, p.161.

The Human Evasion by Celia Green

9. Filozofija izmikanja

Filozofija bi se morala ukvarjati z nadčutnim, čeprav je vedno trpela zaradi običajne človeške težnje razpravljati o politiki ali morali v isti sapi – ali vsaj, v naslednjem poglavju.

Ko se je filozofija ukvarjala z nadčutnim je prinesla na dan določena dejstva o človeški situaciji, ki bi se lahko vsa povzela v ugotovitev, da je nemogoče biti gotov glede česarkoli.

Vseeno, kot neposredna posledica človeškega izmikanja, je bilo vedno zelo težko za filozofe predolgo časa naenkrat razmišljati o totalni negotovosti, tako da različni pristranski vidiki tega, so bili navedeni od različnih ljudi, in oni so pogosto misli o negotovosti kombinirali s obilico njihovega priljubljenega izmikanja. To je razlog zakaj so bile njihove knjige toliko daljše kot pa je potrebno – toda to je resnica za skoraj vse knjige pametnih ljudi.

Descartes, na primer, je začel s postavljanjem vsega v dvom.

Predpostavljam, potemtakem, da ne obstaja samo najvišji dober Bog, izvor resnice; ampak da obstaja zli duh, ki je izredno mogočen in inteligenčen, in naredil je kar se je dalo, da bi me zapeljal. Predpostavljam da nebo, zrak, zemlja, barve, oblike, zvoki in vsi zunanji objekti so zgolj varljive sanje, s pomočjo katerih mi je postavil zanko za mojo lahkoovernost. Zamišljam se kot da ne bi imel rok, oči, mesa, krvi, čutil, ampak kot da bi imel lažno prepričanje, da imam vse te stvari. Ostal bom trdno ustaljen v tej meditaciji, in vztrajno bom skrbel, dokler v meni leži, četudi ni v moji moči, da bi poznal neko resnico, ne bom odobril krive vere niti si dovolil, da bi ta zapeljivec name naredil vtis, ne glede kako močan in inteligenčen bi lahko bil.

Odklanjam... karkoli prizna od najnepomembnejšega dvoma, skoraj kot če bi to odkril v celoti lažno; in grem naprej dokler ne najdem nekaj gotovega – razen če ni samo to, da ni ničesar gotovega.

Descartes nadaljuje od tu k znamenitemu 'mislim torej sem': čeprav so vse njegove misli zmotne, nekaj mora obstajati da jih misli.

In tukaj se prične Descartesovo izmikanje: dejansko, on resnično si ni dal pravice reči, 'mislim, torej jaz obstajam', ampak samo 'mislim, torej nekaj obstaja'. Vendar, to je najvišja točka dosežena z njegovo filozofijo.

Po tem najprej postavi v prejšnje stanje svojo lastno psihologijo.

Kaj sem torej jaz? Zavestno bitje. Kaj je to? Bitje ki dvomi, razume, zagovarja, zanika, je voljan, uporen; nadalje, da ima čutila in domišljijo. Obstajajo mnoge dobre lastnosti – če bi samo pripadale meni. Toda kako to da ne? Ali nisem *jaz* prav ta oseba ki 'dvomi' skoraj v vse; ki 'razume' nekaj in zagovarja to eno, prav to stvar, da je resnična, in 'zanika' ostale stvari; ki 'je voljan' spoznati več, in 'se upira' biti zapeljan; ki si 'domišlja' mnoge stvari, celo nehote, in zaznava mnoge stvari kot da bi prihajale od 'čutil'? Četudi ves ta čas spim; četudi moj stvarnik dela vse kar lahko, da bi me zapeljal; kako je lahko karkoli od teh stvari manjše dejstvo od mojega obstoja? Je karkoli od tega nekaj posebnega iz moje zavestnosti? Se bi lahko karkoli od tega imenovalo ločena stvar od mene samega? Tako je to jasno da sem jaz ta ki dvomi, razume, želi, da si ne morem zamisliti kako bi lahko to pojasnil bolj razumljivo.

Potem ko je svoje ideje postavil v prejšnje stanje, se Descartes odloči da bi lahko vsebovale idejo o brezmejnem in popolnem Bogu. Descartes bi lahko bil zapeljan v prepričanje da je dva in tri pet, če bi se zadostno mogočen Bog odločil, da ga zavede, ampak Bog mora obstajati zato ker Descartes ima idejo o Bogu, in takšen Bog ne more biti zapeljivec. Torej Descartes lahko zdaj nadaljuje z zaupljivo samozavestjo postavljati v prejšnje stanje 'celotno področje

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

materialne narave, ki je predmet-stvar čiste matematike'

Preden je sodobni ateist preveč naravno ponaredil (ali bolje povedano; zavil) ta niz argumentov; bi se ta lahko spomnil da je bil to Descartesov edini način izognitve zaključku, da ni gotovosti razen totalna negotovosti.

Če bi poskušal odvrniti negotovost, bi lahko verjel v brezmejno zanesljivost Boga, ali zdravi pameti, ali *Novi Družbi* – tu ni nobene razlike. (Od treh, brezmejen in popoln Bog bi verjetno lahko bil domišljiji najbolj prilagojen. Toda uvidevam da to ni priporočljivo z vidika zdrave pameti.)

Slučajno, verjetno je zanimivo pripomniti, da medtem ko je 'utrjeval' obstoj Boga, je Descartes pokazal tipično pametno željo sprejeti svoje omejitve. Gledajoč kako se je v zadnjem času reševal napadov totalne negotovosti, je njegovo zaupanje v trajnost njegovega položaja nenavadno.

Ampak verjetno sem nekaj večjega kot jaz sam razumem. Verjetno se vse odlične lastnosti pripisane Bogu nekako skrivajo v meni, čeprav še niso priplavale na vrh in se uresničile. Glede na to, da že doživljam postopno večanje mojega znanja; ne vidim kaj ovira ta obstoj, ki se povečuje bolj in bolj neomejeno; niti zakaj, s tem ko je moje znanje tako naraslo, ga ne morem uporabiti za pridobivanje ostalih odličnih lastnosti Boga; niti, na zadnje, zakaj moč teh odličnosti, če že obstajajo v meni, ne zadošča za uresničenje ideje o njih.

Vse te stvari so nemogoče. Najprej, res je da moje znanje postopno narašča, in jaz imam številne zmožnosti še neuresničene; ampak to je tuje ideji o Bogu, ki ne vsebuje popolnoma nobene zmožnosti; že samo dejstvo o postopni rasti je jasen znak nepopolnosti.

Poleg tega, čeprav moje znanje raste bolj in bolj, še vedno vidim, da ne bo nikoli resnično brezmejno; zato ker ne bo nikoli doseglo točke kjer se ne bo več sposobno povečevati.

Potem ponovno, preučimo Hume-ja. On je dovolj jasno videl da 'je vso naše razlaganje vezano na vzrok in posledico izpeljano samo iz običajev.' In glede nadaljnega obstoja objektov, ki so zunaj vidnega polja, je rekel:... ta zaključek onstran vtisov naših čutil se lahko utemelji samo v povezavi *vzroka in posledice*; ali pa po drugi strani ne bi imeli jamstva, da se predmeti ne spremenijo na osnovi nas.

Bolj kritičen kot Descartes glede izvora svojih idej, Hume ni videl načina s katerim bi ga lahko filozofija rešila pred dvomom; in da bi to naredil, se je ne maskiran umaknil k človeški naravi.

Jaz sem zmeden od vseh teh vprašanj, in se pričem predstavljati v najbolj bednem mogočem stanju, obkoljen z najglobljo temo, in popolnoma oropan uporabe slehernega uda in sposobnosti. Prav na srečo se to zgodi, s tem ko je razum nesposoben pregnati te oblake, Narava sama po sebi zadostuje temu namenu, in me ozdravlja te filozofske potrtosti in delirija, bodisi z oslavitvijo te nagnjenosti uma, ali s kakšnim razvedrilom, in živim dojetjem mojih čutil, ki zabrišejo vse te blodnje. Gostim se z večerjo ali kosilom, igram kocke, se zabavam, se veselim s svojimi prijatelji; in ko, po treh ali štirih urah užitka, bi se vrnil k tem špekulacijam, bi se mi zdele tako hladne, in napete, in nesmiselne, da ne morem najti v svojem srcu, da bi se poglobil v njih.

Kakorkoli, prestrašeni in zares zmedeni so lahko bili skeptični filozofi, če bi se enkrat nek vidik totalne negotovosti nedvoumno navedel, se naknadno nikoli več ne bi mogel ovreči in bi postal trajen del filozofije.

Eden od vidikov negotovosti, ki je postal trdno vtisnjen v filozofijo je bil ta, da ni absolutnosti.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Kar je bilo prvotno navedeno je bilo to, da ni bilo načina kako ugotoviti, če je kje kakršnakoli absolutnost. Vse se lahko oceni samo s sklicevanjem na določen standard, in edini veljaven standard je omejenost.

Človeška rasa, v svoji antropocentričnosti, se še posebej zanimala za odločitev, da ni moralne absolutnosti. Ni bilo možno reči kaj je 'dobro' ali 'zlo' razen s sklicevanjem na edini veljaven standard – kar so bila mnenja ljudi o tem kaj določa ustrezno življenje.

Človeška rasa se je ostro odzvala na ta odkritja z odklanjanjem vseh prejšnjih mnenj o ustreznem življenju in z razvijanjem novega. Novi navaja, da so ideali herojev in skrajnežev vedno bili osnovani na neumnih prepričanjih in predsodkih, potemtakem stvari, ki jih je treba početi so iskanje užitkov, udobje in varnost na preprost in ne junaški način.

Povrh tega, to odkritje povzroči občutek, da je sedaj *dokazano* da absolutnost ne obstaja – ni standardov *razen* človeških

To zadnje je zanimiv zaključek, če se spomniš, da je bila prvotna trditev z namenom, da *karkoli bi lahko bilo absolutno, človeški standardi gotovo to niso.*

Zanimiv sklep, da človeški standardi določajo edino absolutnost, je bil dosežen čustveno preden bi ga lahko izoblikovali razumsko. Nihče ni zares dvomil v to, toda profesionalni filozofi so naleteli na težavo pojasniti to nedvoumno. Trditve o gotovosti kot je trditev, da je možno da subjektivni idealizem ostane trdovratno neovrgljiv.

To ni odvrnilo filozofov od zapletanja v čudne poskuse ugotavljanja 'verjetnosti' dvomljivih trditev. V tem so pokazali nepoučenost o tem kar bi samo lahko imenovala 'logična prednost', ki je tipična za zdravo pamet.

Enkrat ko si priznaš, da morda sanjaš, kakšen pomen lahko pripišeš svojemu razmišljanju za *verjetnost* da sanjaš? Še vedno se lahko oblikuje relativna trditev; je *bolj verjetno* da se motimo glede tega; ali *manj verjetno*, da se motimo glede onega.

Moj lasten oklevajoč vidik je, da tipno zaznavanje... nas opraviči, da bi bili dejansko prepričani, da so tam tuja telesa in da medsebojno vplivajo na naša lastna telesa. Meni se to zdi komaj razumljivo, čeprav zelo malo verjetno, da bi lahko imel takšne izkušnje, ki sem jih opisal kot da 'vidim' ali 'slišim' tuja telesa čeprav tam ni bilo tujih teles ali pa da niso nikoli oddajala svetlobe ali zvoka mojemu telesu.

Zdi se mi skoraj nemogoče verjeti, da bi lahko kdajkoli imel takšno izkustvo opisano kot 'potiskanje' ali 'vlečenje' ali 'borba' s tujimi telesi razen če so bila tuja telesa in so *precej pogosto* medsebojno vplivala dinamično s kontaktom z mojim lastnim telesom.

In potem je prišla lingvistična filozofija, prava filozofija izmikanja. Določila je, da ni potrebno ovreči trditve o totalni negotovosti, ker je ni sprejela kot sprejemljivo trditev.

(Dvom *ni* neovrgljiv, ampak očiten nesmisel, če bi dvomil tam kjer se vprašanje ne more postaviti.) Objavljeno je bilo da je sklicevanje na človeške standarde edini način za odločanje o tem kar je sprejemljiva trditev.

Na primer, ko uporabiš besedo 'negotovost' s tem misliš da nisi prepričan glede nečesa kar se lahko zgodi ali pa ne. Naučil si se uporabljati to besedo v povezavi z številnimi omejenimi situacijami, kot ali bo deževalo jutri ali pa ne. Beseda se običajno ne uporablja za pomen 'negotovost glede tega ali bo karkoli prišlo v obstoj' ali 'negotovost glede tega kar zdaj obstaja'. Nezakonito je uporabljati besedo 'negotovost' za sklicevanje na takšno negotovost, in je potemtakem nemogoče oblikovati kakršnokoli izjavo glede tega.

Ko filozofi uporabijo besedo – 'znanje', 'bitje', 'objekt', 'jaz', 'načrt', 'ime' – in poskusijo doumeti *bistvo* stvari, se mora nekdo vedno vprašati: se beseda vedno dejansko uporablja na ta način v jezikovni-igri ki je njen prvoten dom? To kar *mi* počnemo je vračanje besed iz njihove nadčutne k njihovi vsakdanji uporabi.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Na ta preprost način je vsak pogovor o brezmejnem ali nerazumljivem izločen, saj je očitno, da so bile vse človeške besede ustvarile omejena bitja za obravnavanje stvari, ki so jih sposobne razumeti.

Sedaj tu ni potrebno razmišljati o 'realnosti' razen v smislu 'kaj imajo vsi pravilno-misleči ljudje v besedni soglasnosti'. Tako Malcom, razpravljajoč o ideji, da lahko oseba prepozna da sanja metem ko ima sanje, komentira: 'vsekakor je nekaj nejasnega v predpostavki, da bi lahko bilo tam neko pravilno razumevanje, ki se pa ne more sporočiti drugim.'

Kakšne indicije imamo o človeškem izmikanju v Wittgensteinovi psihologiji? Na koncu *Tractatusa* (neko zgodnje delo), imamo serije dvoumnih izrazov:

Ne na kakšen način svet je, to je skrivnostno, toda takšen je.

Tam je zares neizrekljivo. To se *pokaže* samo po sebi; to je skrivnostno.

Moji predlogi so pojasnjevalni v tem smislu: kdor me razume jih nazadnje prepozna kot nesmiselne, ko se povzpne skozi njih, na njih, preko njih. (On mora tako rekoč odvreči lestev potem ko se je povzpel po njej.)

On mora nadvladati te predloge; potem vidi svet pravilno. O čem nekdo ne more govoriti, od tega nekdo mora biti v tišini.

In v *Filozofski Preiskavi*, na kateri v glavnem sloni njegov sloves, številne izjave v katerih ni težko videti boleče želje po anesteziji.

Za jasnost na katero merimo je zares *popolna* jasnost. Ampak to preprosto pomeni, da naj bi filozofski problemi *v celoti* izginili.

Resnično odkritje je tisto ki me naredi sposobnega ustaviti filozofijo kadar jaz to želim.— Takšno ki filozofiranje umiri, tako da ni več moteno s vprašanji, ki postavljajo *sama sebe* v vprašanje.

Namesto tega, sedaj predstavljamo metodo, s primeri; in serija primerov se lahko prekine. – Problemi so rešeni (težave odstranjene), ne nek *posamezen* problem.

Tam ni *neke* filozofske metode, čeprav tam so seveda metode, podobne različnim terapijam.

Filozofovo zdravilo za vprašanje je podobno kot zdravljenje bolezni.

...kar je skrito... nas ne zanima.

Zaključimo to poglavje s postavitvijo filozofije na njeno mesto z vidika zdrave pameti.

Filozofska vprašanja nimajo notranje pomembnosti. Nekatera vprašanja so pomembna za posameznega človeka zaradi načina s katerim ga vprašanja zmedejo in stran speljejo ali ga ovirajo v nadaljevanju z neko drugo aktivnostjo na katero se je on odločno obvezal v svojem življenju.

[1] Descartes, *Philosophical Writings*, edited by E. Anscombe and P. T. Geach, Nelson, 1954, p.65.

[2] Ibid., p.66.

[3] Ibid., p.70.

[4] Ibid., p.108.

[5] Ibid., pp.86-87.

[6] *British Empirical Philosophers*, edited by A.J. Ayer and R. Winch, Routledge and Kegan Paul, 1952, p.445.

[7] Ibid., pp.357-8.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

[8] Ibid., pp.496-7.

[9] C.D. Broad, *Religion, Philosophy and Psychical Research*, Routledge and Kegan Paul, 1953, p.34.

[10] Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Routledge and Kegan Paul, 1922, para. 6.51.

[11] Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, Blackwell and Mott, para. 116.

[12] Norman Malcolm, *Dreaming*, Routledge and Kegan Paul, 1959, p.9. [13] Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Routledge and Kegan Paul, 1922, para. 6.44.

[14] Ibid., para. 6.522.

[15] Ibid., para. 6.54.

[16] Ibid., para. 7.

[17] Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, Blackwell and Mott, 1958, para. 133.

[18] Ibid., para. 255.

[19] Ibid., para.126.

[20] W.H. Watson, *Understanding Physics Today*, Cambridge University Press, 1963, p.15.

The Human Evasion by Celia Green

10. Znanstveno izmikanje

Osnovna dogma sodobne znanosti je 'ne razmišljaj'.

Nietzsche je nekoč izjavil: 'Če bi bil Bog, kako bi prenesel da Boga ni? *Potemtakem* Boga ni.' To ni logično. Sodobna znanost, ki drugače nima vidne naklonjenosti do Nietzschea, uporablja podobne argumente. 'Če je že imelo vesolje začetek, ga mi nismo videli.'

'*Potemtakem* ni imelo začetka.' (ne vem če je kakšen znanstvenik že izrekel to. Če ni, ponudim to brezplačno sodobni znanosti kot maj lasten skromen prispevek.) 'Če se elektroni razlikujejo en od drugega, in tega ne moremo opaziti. Potemtakem so elektroni identični.' 'Če je razlog zakaj se ta dogodek zgodi rajši kot oni, in mi tega ne moremo opaziti. Potemtakem ni razloga.'

Dokazi proti razmišljanju so predstavljeni z vsakim pojavom intelektualnega izkrivljenja. Kar je težko razumljivo, toda to jim pomaga da izgledajo bolj globokoumni.

Prevladujoč znanstveni duh dolguje veliko jezikovni filozofiji. Generacija ki razume, da je razmišljanje identično z govorjenjem ji ni težko sprejeti, da je odkritje identično z meritvami.

Človeško izmikanje se v najboljši luči vidi v teoretični fiziki. V fiziki je težko ne opaziti, da so nekatere stvari nerazumljive. Tako da fiziki postavljajo posebne zakone za ne-razmišljanje. Točno tako kot nas jezikovna filozofija opominja, da naj ne sprašujemo kaj beseda *pomeni*, ampak kako jo *uporabljamo*, torej sodobna teoretična fizika nam pravi, da ne razmišljamo o tem kaj pojem pomeni, ampak samo kako ga merimo. Morda nas bo zamikalo vprašati kaj pomenijo stvari kot so naboj in masa.

V nekem smislu, zadeva je podobna kot da bi bili vprašani, da črkujemo besedo. Če bi bili vprašani naj črkujemo besedo cat, bi seveda, rekli c-a-t. Če bi vztrajali na nadaljnem pojasnilu, bi lahko izjavili da črke c,a,t, so del abecede in predstavljajo glasove. Za pojasnitev črke a, na primer, bi morali ustvariti ustrezen glas. Ni drugega načina za prenesti pomen. Na podoben način, pojma naboja in mase sta del fizikalne abecede. Da bi se seznanil z nabojem, je potrebno eksperimentirati z njim.

Opozorjeno je da kadar uporabljaš pojme izpeljane iz vsakdanje izkušnje ti niso v celoti primerni za opisovanje dogodkov na atomskem nivoju. Zaradi tega moraš biti še posebej previden, da ne razmišljaš ko uporabljaš te pojme.

Moramo biti previdni, da se ne prenačimo, da zato ker nek elementaren delec ima vrtilni moment, moramo misliti o tem kot, da se sam vrtil okoli osi, in da zaradi tega mora imeti končen polmer, ker vrtenje okoli sebe je nepomembna ideja. Takšen zaključek bi bil neodgovorna ekstrapolacija naših makroskopskih idej. Namesto tega, preprosto moramo sprejeti dejstvo, da so določeni eksperimenti lahko pojasnjeni na predpostavki, da osnovni delci imajo vrtilni in magnetni moment.

Naš pristop mora biti operativen. Mi definiramo pojme s sklicevanjem na manipulacijo z njimi v eksperimentu; mi samo postavljamo takšna vprašanja na katera se lahko odgovori z izvršitvijo eksperimenta. Tu je manjša težava, ker bi verjetno mislili na drugačno *vrsto* eksperimenta, če bi bili dovolj zaskrbljeni zaradi pomanjkanja informacij. To, kakorkoli, ni težava za pametno osebo. Pametni ljudje, vključno s fiziki, nimajo pretiranega interesa za realnost in spoznanja o vesolju se smatrajo prej pomilovanja vredni stranski produkti določene človeške aktivnosti. Pomembno je dojeti, da je fizika nekaj kar *ljudje* počnejo.

Fizika je... temelji na izobraževanju in praksi in na človeškem obnašanju, ki je nastalo z razvojem izkustva pri opravljanju fizikalnega dela.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Fiziki so zelo ponižni, v smislu besede ki jo pametni razume. Oni ne sprejmejo tega, da je neskončno veliko stvari še za odkriti, ampak da ne bodo nikoli več ničesar odkriti.

Sprejetje tega je osnovano na njihovem prepričanju v neko tako imenovano Načelo Nedoločnosti. Načelo Nedoločnosti, seveda, ne izraža negotovosti, ki mora vedno obstajati pred tem kar bi naj bila naslednja teorija v fiziki. Ampak opisuje omejitev v znanju človeške rase ki, kot se to se zaupljivo zagovarja, se ne more nikoli nadvladati. Mladi fiziki s težavo sprejmejo zakaj bi bilo to nemogoče, in to je tudi pomembna faza v njihovem intelektualnem razvoju, ko to lahko sprejmejo.

Načelo Nedoločnosti nastane iz dejstva, da se zamisli zdrave pameti ne morejo prav dobro uporabiti na subatomskih delcih. Lahko rečeš da so kot *nekakšno* valovanje, ali kot *nekakšni* delci, toda ne moreš uporabiti *obeh* svojih slabo-ustreznih pojmov naenkrat. (Še manj lahko poskusiš z idejo o *posameznem* nenavadnem bitju, ki je *natanko* takšno kot subatomski delec.

Na vsak način če si uspel, bi ti to verjetno ustvarilo občutek o nerazumljivem, in zelo pomembno je, da se izogneš takšnim občutkom v fiziki.) Tako so fiziki razvili zamotan in nejasen način uporabe pojmov, ki jih človeška rasa že uporablja. To poznamo kot Kvantna Teorija. Dejstvo, da je nejasna je izraženo v Načelu Nedoločnosti, ki zagovarja, da dokler boš uporabljal pojme na ta način, bodo rezultati nejasni.

Človeška rasa ne ve za morebitne drugačne pojme, ki bi jih lahko uporabila, in gotovo nima namena, da bi o njih razmišljala. To potemtakem povzdigne ugotovitve o nejasni realnosti na nivo nadčutne neomejenosti.

(Seveda, vem da človeška rasa *običajno* ne mara nadčutne neomejenosti, toda v tem primeru naredi izjemo.)

Obstaja nekakšna iskrena osuplost razširjena od jezikovnih filozofov. ('Ta človek reče da misli brez besed. Kaj bi lahko sklepali o preteklosti človeka, ki daje takšne izjave?') To prevzamejo teoretični fiziki v uporabo nad vsakim, ki predlaga, da bi lahko obstajala neka teorija ki je *popolnoma različna* od Kvantne Teorije, sploh da morda uporablja *različne pojme*.

Kaj točno je pojem o katerem se sprašujemo...? Kakšna predstava se nam slikovito opisuje...? Čemu bo pravzaprav podobna mikro fizika...? Kaj se zahteva od fizikov da naj delajo...? se obotavljajoč sprašuje Norwood Russell Hanson.

Torej mi vsi sprejmemo, da je realnost nejasna in da *so* zakoni narave statistični. (Ne – 'naši opisi narave so statistični', vidite.) to nas pripelje do statistike. Čustveno, če ne seveda intelektualno, statistika se ne dojema več kot da bi prinašala *opis*, ampak kot *pojasnilo*. Ni težko uvideti zakaj je to tako privlačno. To je, kot bi ti morda nekdo rekel, demokratično (v vseh pogledih). To temelji na štetju, kar je pošteno in nepristransko (zakaj bi se en elektron izpostavil posebni pozornosti?) – poleg tega, štetje je stvar, ki jo skoraj vsakdo obvlada.

Naj bi bila filozofska napaka znana kot 'konkretizacija', ki je bila to, kar se je zgodilo, ko so ljudje pozabili, da abstraktni samostalniki niso *stvari*, in umišljena Resnica sedeča v svečani uniformi, na primer. To je zelo, zelo staromodna vrsta napake storjene dandanes (zato kadar so jo ljudje storili, je bil to znak, da so vzeli Onkraj preveč resno)

Tako nihče ne opazi, da se konkretizacija statističnih pojmov nadaljuje, in fiziki govorijo o stvareh 'povzročenih po naključju' kot da bi 'naključje' tam nekje sedelo in bi potiskalo ustrezen delež elektronov na levo. Če si nek elektron izbere, da se obrne na levo, to je bodisi povzročeno z *nečim*, kar morda je ali pa ni znano človeški rasi v tem trenutku, ali pa ni povzročeno z *ničemer*, kar je škandalozno nedojemljivo. V nobenem primeru ni povzročeno z majhnim prijaznim hišnim ljubljjenčkom imenovanim 'naključje'.

Da bi opravljal teoretično fiziko pravilo, je za to potrebna zelo posebna vrsta razmišljanja.

Predpostavljaj, da ugotoviš, da se vsi delci določene vrste, ko so postavljeni v dano situacijo,

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

obnašajo na enega od dveh načinov. Pol njih počnejo eno stvar in drugih pol drugo stvar. Najprej, ne smeš si dovoliti misliti, da bi lahko bili delci neenaki, ali da bi lahko bil tam nek neznan vpliv, ki bi povzročil, da polovico njih počne eno stvar, in polovica drugo stvar. Reči moraš 'lahko naredim statistično napoved. Zakoni narave so statistični' brez občutka zmedenosti ali osuplosti, in brez padanja v stanje radikalnega dvoma glede pojma 'vzročnost'.

Za izvajanje takšne vrste mentalnega manevra so potrebna leta izobraževanja in precejšna intelektualna zrelost. (Einsteinu se je to vedno zdelo precej težavno. On je izrazil svojo nesposobnost s prefinjeno, subjektivno ugotovitvijo: Bog ne kocka.)

Naslednji prijem, ki ga bomo opisali je relativno enostaven. To je tehnika za izpeljevanje brezmejnosti iz veselja. Tehnika sloni na dejstvu, da si ljudje ne morejo predstavljati četrte dimenzije. Torej jim rečeš: 'Vesolje je brezmejno v *nekem smislu* – lahko greš kamorkoli hočeš in nikoli ne boš prišel do roba. Po drugi strani pa je omejeno v *nekem smislu* – če potuješ dovolj dolgo se vrneš na isto točko.' Ljudje se zavedajo, da je to težka stvar za katero se morajo pretvarjati, da jo razumejo. To jih tudi naredi srečne, zato ker se na ta način reče 'Vesolje je Znotraj brez Onkraja.'

Če je ta opis veselja izražen z manj dimenzijami postane jasno kar je bilo dejansko rečeno. Površina krogle je neomejena v smislu, da lahko potuješ po njej brez da bi prišel do roba; in prav tako je omejena v smislu, da ima neko določeno površino. *Toda* – (s tem ko si lahko predstavljamo stvari v treh dimenzijah, in ne moremo v štirih) – je jasno, da kroglja *ima* Onkraja.

Ali pa premisli to razlago metode za zbežanje samega sebe z brezmejnostjo.

Za izgradnjo namišljenega tri-dimenzionalnega sveta ki je *omejen in brezmejen*, si bomo domislili, da naš žužek živi s celotno družino žužkov v prostoru ki nima fizičnih mej ali ovir. Če si domišljamo naprej, da so žužki zelo masivni, potem nobeden žužek ni zmožen zapustiti skupine zato ker bi to preprečila gravitacijska privlačnost skupine kot celote na posameznega žužka. Nadalje, s tem ko je gravitacijska privlačnost tako močna, tudi svetlobni žarki ne morejo zapustiti mase žužkov.

Na ta način, čeprav bi žužek gledal vstran v smeri prostora izven skupine, bi se njegova linija pogleda ukrivila nazaj proti skupini, vedno ustvarjajoč 'žužke v njegovih očeh', in nikoli ne bi mogel videti preko skupine.

'Naravnost naprej' za vsakega žužka bi pomenilo proti središču skupine. Žužki se ne bi zavedali kakršnihkoli fizičnih ovir, čeprav; kakor je njim razumljivo, bi oni živeli v svetu, ki je brezmejen. Njihov svet je omejen, s tem ko je velikost skupine kot celote omejena in skupina predstavlja njihov svet.

Očitna čustvena moč tega odlomka je odvisna od lahkote s katero zdrava pamet lahko sprejme ugotovitev, da 'oni ne morejo videti preko skupine', ki je natanko ustrezna tej 'tam ni ničesar onstran skupine'.

Sodobni znanstveniki so se naučili svojega opravila; narediti realnost tako medlo, da nihče ne bo skušal razmišljati o njej. Stephen Toulmin nežno graja Jeans in Eddington za popularizacijo znanosti na vznemirljiv, umsko-izzivalen način.

...Jeans, na primer, sloneč na spoznanju vesele podobnosti, ki bo sama po sebi prinesla njegovim bralcem glavne lastnosti Splošne Teorije Relativnosti. In kako jih je primamil na razmišljanje o Vesolju? Kot tri-dimenzionalna površina štiri-dimenzionalnega balona. Ubogi laik, ki je bil vzgojen, da uporablja besedo 'površina' za samo dvo-dimenzionalne stvari, zdaj odkrije, da si mora predstavljati nekaj kar je protislovje samemu sebi, tako da ni čudno, da se strinja z Jeansovim sklicevanjem na to da je Vesolje skrivnostno.

Vse drugo kar bi lahko bilo vesolje, vsaka pametna oseba ve da to ni *to*.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

- [1] Reuben Benumof, *Concepts in Physics*, Prentice-Hall, 1965, p.6.
- [2] L.R.B. Elton, *Introductory Nuclear Theory*, Sir Isaac Pitman and Sons, Ltd, 1959, p.4.
- [3] W.H. Watson, *Understanding Physics Today*, Cambridge University Press, 1963, p.xi.
- [4] N.R. Hanson, *The Concept of the Positron*, Cambridge University Press, 1963, pp.30-31.
- [5] James A. Coleman, *Relativity for the Layman*, Penguin Books, 1961, p.108.
- [6] Stephen Toulmin, *The Philosophy of Science*, Hutchinson and Co., 1960, p.12.

The Human Evasion by Celia Green

11. Alternativa zdravi pameti: kako bi to izgledalo?

Malo se ustavimo in razmislimo kakšna bi lahko bila alternativa zdravi pameti.

Znane oblike duševnih bolezni ne prinašajo alternative; ker se lahko enostavno smatrajo za zvrsti zdrave pameti. Ker se na enak način ne zavedajo realnosti in imajo enako intenzivno osredotočenost na medčloveške reakcije.

Povprečen paranoik, na primer, se obsesivno zanima za prav in narobe in družbeni položaj in pravičnost. Ti pojmi so zelo pomembni za pametne.

Res je to, da majhen izbor dejstev, ki so dovoljena za premišljevanje pri paranoičnem umu se zelo malo razlikujejo od izbora povprečne pametne osebe. Toda dvomljivo je, če pohabljenost vpeljana z odpravo vseh dejstev iz zavesti, ki bi lahko namigovala, da nekdo ni Napoleon, ni dejansko nič večja kot zatrtje vseh dejstev iz zavesti, ki bi lahko naredila nekoga razočaranega samo zato ker je človek.

Če predpostavimo, da je zdrava pamet sama po sebi skrben beg od nekaterih drugih psiholoških usmeritev, megleno ali podzavestno zaznanih, morda uspemo narediti neke vrste sliko ne-pametnega s preobračanjem značilnosti zdrave pameti.

Očitno prva normativna značilnost ne-pametnih bi bila, da bi bili bolj zainteresirani za realnost, ali veselje, kot pa za druge ljudi. Newton bi morda, na prvi pogled, izpolnjeval pogoje. Toda jasno je, da ni potrdil svojega zanimanja za realnost. Ni si 'privoščil tratiti časa' s teoretično fiziko 'razen morda včasih ob brezdelnih urah za razvedrilo'. Kot »Master of the Mint«, je pokazal veliko pobudo, inteligentnost in odločnost preganjati nekega ponarejevalca do smrti. Tako, da je težko, da bi kazal osebnostno-zgradbo ne-pametnega. (Čeprav je resnično imel ne-pametne trenutke, medtem ko je z obsedenostjo delal osemnajst mesecev na svoji knjigi *Principia*.)

Obstaja splošno mnenje med pametnimi, da je zdrava pamet zlasti nesebično stanje, in da bi se vsako odstopanje od nje lahko označilo kot brezčutnost, okrutnost in zamerljivost.

Predpostavko ni potrebno jemati dobesedno. Kadar paranoiki in manični-depresivni trdijo, da nimajo ničesar razen dobrohotnega odnosa do vsega človeštva, se to interpretira kot pretveza za njihovo potlačeno sovražnost. Ugotovitve o lastnih spodbudah pametnih ljudi se lahko označijo s podobno odkritostjo. Vedno je koristno poskusiti tehniko zamenjave nasprotij v vsem – t.j. 'Zdrava pamet je še posebno sadistično stanje, in vsaka oddaljitev od tega bi se lahko označilo s čustvenostjo, prijaznostjo in velikodušnostjo.

V kolikor se pametna oseba odloči osredotočiti svojo pozornost na druge ljudi, raje kot na realnost, lahko pričakujemo, da si bo želel omejiti druge prav tako boleče kot je omejil samega sebe. To temeljno sovrašтво do drugih (zlasti do prizadevanj drugih) bi verjetno lahko bila razrešena s prepoznavanjem nagona po brezmejnosti kot nečesa kar je povezano z brezmejnostjo. Toda pametna oseba ne zna prepoznati tega; dejansko je omejevalna moč tako trdna, da si sploh ne more spustiti v zavest idejo o brezmejnosti.

Toda to sploh ni tisto, kar bi dejansko čutil nekdo, ki se v osnovi zanima za sebe in za veselje. Lahko se precej zaupljivo trdi, da ta ne bi videl nič zanimivega v okrutnosti do ljudi. S sprejetjem svojih lastnih prizadevanj, bi bil verjetno neobičajno strpen do prizadevanj drugih. (Na isti način, po Freudovi psihologiji, oseba ki ne zavrača svojih lastnih nagonov bo imela strpen odnos do njih, ko se le ti pojavijo pri njegovih potomcih). Na koncu, lahko ugibamo, da bi ne-pametna oseba videla ponovljivost večine človeških odnosov kot precej dolgočasne.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Pametni ljudje so slabi v psihologiji. To sploh ni presenetljivo, zato da bi ohranjali sebe in vse druge v nerealnem stanju, moraš imeti določene tehnike za ne opažanje stvari. (Psiho-analitik bi brez dvoma trdili, da so dobri v razumevanju psihologije. Toda spoštovanja vredno je, da so sistemi pametne psiho-analize izključno o človeških reakcijah do drugih ljudi.) Lahko predpostavljamo, da ne-pametna oseba morda nima čisto istih razlogov za prikrievanje svojega psihološkega razumevanja. Potemtakem bi verjetno bil dober v psihologiji (toda ne na način, ki bi bil cenjen s strani pametnih ljudi -- oni bi ga smatrali nerealističnim zaradi njegovega zanimanja za realnost.)

Značilnosti do katerih pametna oseba čuti odpor so nujnost, usmerjenost-na-en-cilj, brezpogojnost, samozadostnost. Skoraj sem hotela uporabiti besedo 'neodvisnost', toda to bi lahko bilo zavajajoče. V svetu pametnih to ne pomeni 'delaj vse kar si želiš, ne glede na druge ljudi'. To običajno pomeni 'kazanje svoje neodvisnosti *od drugih ljudi* s početjem nečesa drugega kot bi oni želeli'. Sicer, se želja po izkazovanju 'neodvisnosti' še posebej vidi pri pametnih ljudeh kadar nekdo kaže znake nujnosti, usmerjenosti-na-en-cilj, brezpogojnosti ali samozadostnosti.

'Neodvisnost' je najbolje prikazana z oporekanjem namenom nujnosti. To je uporaben varnostni ventil v zdravi družbi, in v sebi gre tako daleč, da zagotavlja to, da zares postane avtomatski mehanizem za preprečevanje izpolnitve svojih članov. (Najpomembnejše je, da je to tako, z namenom da se vsi počutijo frustrirani zaradi ljudi in ne zaradi veselja.)

Omenila sem nekakšno nenavadno vedenje; daj da poskusim opisati kako bi lahko to nastalo (čeprav, v praksi, nikoli ne nastane).

Oseba z občutkom za *nujnost* bi se morda tega zavedala zato ker je vse negotovo, tudi njegova smrt je zelo verjetna, nujno je storiti vse kar smatra za pomembno z minimalnim oklevanjem. *Usmerjenost-na-en-cilj* in *brezpogojnost* bi temu lepo sledila.

Oseba bi prišla do stanja samozadostnosti z neznatnim očitkom nad svojo popolno osamljenostjo pred prisotnostjo uganke obstoja. On sploh ne more biti siguren če nekdo drug sploh obstaja; pa četudi obstajajo, so tu vsi razlogi za domnevo, da le ti ne posedujejo informacij, ki se tičejo problema.

Vprašanje je če je sploh kdo kdaj bil, na kakršenkoli resen način, ne-pameten.

Jaz sem skrbno preiskala zgodovino človeške rase. Kant daje vtis, da mu je bilo vseč nerazumljivo, toda njegove knjige so predolge; Einstein se je zanimal za veselje, toda bil je slab v psihologiji; H.G. Wells je videl da je raziskovanje sestavljeno iz tveganja, toda nazadoval je v sociologijo.

Moja najboljša kandidata sta potemtakem Nietzsche in Kristus. Morda bi očitali, da njune ideje verjetno ne morejo biti zanimive, s tem ko se je enemu zmešalo in drugi je bil križan. Kakorkoli, mislim, da ne bi smeli tega jemati proti njim.

Lahko bi se počutili malenkost osamljeni.

[1] Letter to Robert Hooke, 1679.

The Human Evasion by Celia Green

12. Kristus

Pametna človeška bitja se ne zanimajo za realnost. To je jasno pokazano z odnosom obojih tako kristjanov kot skeptikov do izvora krščanstva. Obe stranki se prvenstveno ukvarjata s pripisovanjem »človeških« čustev svojemu ustanovitelju – prijeten, skromen, pravičen ali perverzen, nenormalen po okusu. Nobena stran se ne ustavi, da bi razmislila, če so veljavni dokumenti indirektno ustrezni za podporo njihovim razlagam.

Sedaj je dejansko zgodovinsko pričanje takšno, da lahko z razlogom vprašamo ali je Jezus sploh živel. Nobeden od evangelijev ni datiran veliko prej kot na leto 57 a.d., in verjetno vsi štirje evangeliji so bili napisani okoli druge polovice prvega stoletja a.d. Obstajajo vsi razlogi za predpostavko da je tradicija že bila podvržena številnim vplivom, nekaterim znanim, nekaterim spornim. In ni razloga za predpostavko, da so bili pisci evangelijev kaj bolj zainteresirani za dejstva kot je večina pametnih ljudi. Dejansko dokaz, ki je v zadevi sami, jasno daje slutiti, da niso imeli zadržkov glede spreminjanja svojih zapiskov kadar so želeli da ti podpirajo določen cilj.

Težavno je osnovati kakršenkoli zaključek pri dokumentih te vrste.

Gotovo je nemogoče videti kako so jih oni naredili, da podpirajo takšne trditve občasno izrečene s strani kristjanov – da izvira iz evangelijev neustavljiv občutek Kristusove *osebnosti*. Ali, res, neka ugotovitev kot ta izrečena od nekega krščanskega intelektualca v univerzitetnem okolju.

Protislovje med skrajnostjo in zdravo pametjo in (naj dodam) *ostroumnostjo* Njegovega moralnega učenja in divjega povelečevanja samega sebe, ki se mora nahajati izza Njegovega teološkega učenja razen če je On zares Bog, nikoli ni zadovoljivo pregovorilo nekoga.

Dejansko, tam je zelo malo »moralnega poučevanja« v evangelijih, in kar tam je ni *ostroumno*. To enostavno postavlja nespametne zahteve, skrajna posploševanja, takšna, da bi jih vsak dobavitelj duševnega zdravja predlagal svojim pacientom, da jih ne upoštevajo.

Glede na teološko poučevanje Jezusa, mi ne vemo kaj naj bi to bilo. Precej pomanjkljivi dokazi so za predpostavljjanje, da je trdil da je Bog, čeprav vemo, da kristjani od četrtega stoletja naprej radi trdijo to njemu v prid.

Verjetno večja zasluga bi se morala dati sv. Pavlu. On je očitno bil pametna oseba – zavedajoč se potrebe delati dober vtis na sosede. Lahko bi bilo lepo, da resnični razlog za preživetje krščanstva leži v njegovem prilagajanju le tega v obliko, ki se izvrstno sklada s pametno psihologijo. Precej zmešnjave se ustvarja pri branju Pavlovih pisem, ki naj bi osvetljevala razlago evangelijev.

Premisli nauk o Očetovstvu Boga. To je verjetno središčno v Jezusovem mišljenju. Dejansko, povsem, on je imel pozitivno obsedenost glede tega. Kristjani ugotavljajo, da mu to dokazuje, da je bil prijazen, družinsko-usmerjen človek in ne hladen metafizik. Ne-kristjani ugotavljajo, da mu to dokazuje da ima očetovski-kompleks, kombiniran s homoseksualnimi nagnjenji, ki jih je poskušal zadovoljiti s svojim dvomljivim odnosom s svojimi učenci.

Zato, na osnovi tekstne kritike, bi se lahko pokazalo, da je zelo malo dokazov, da je Kristus imel kakršenkoli poseben interes za pojem Očeta – sploh kot simbol – in še manj za kombinacijo Oče-Sin, ki je tako pomembna za kasnejše ugotovitve Kristusovega božanstva. Čeprav se Jezusu pripisuje uporabo pojma Oče pogosto v Mateju in Janezu, se to ne dogaja v Marku, najzgodnejši od evangelijev.

V Marku, Bog se omenja kot Oče v brezpogojnem smislu, brez prilagoditev, v dveh

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

odlomkih, v obeh od katerih se verjame, da so bodisi uredniški vstavki v tekst ali uredniško spremenjeni... Povrh, izraz moj Oče se ne najde v Marku, in tvoj Oče se najde samo v Mk 9,25-26.

Pravzaprav, je dejansko nemogoče doseči kakršenkoli trden zaključek o tem kar je Jezus razumel z »Bog«. Poskusilo se je rekonstruirati njegovo idejo Boga s pomočjo tedanje Judovske tradicije, toda ne ve se kakšen vpliv je to dejansko imelo na njegovo mišljenje. Sodobnemu človeku je morda vseč verjeti, da je otrok svojega okolja, in njegove ideje so neizogibna posledica socialnega vpliva. Kakorkoli, le malo ljudi je znanih po tem da bi znali razmišljati, in mi ne moremo biti prepričani, da Jezus ni eden izmed njih. (Dejstvo da religija, ki je nastala z njim, postane splošno sprejeta, seveda ni dokaz za to predpostavko, ampak proti njej. Če, to je, je on v vsakem pogledu ustanovitelj religije, ki postane sprejeta.)

Če je bil, bi verjetno bil sposoben uporabljati veljavno izrazoslovje in izreke svojega časa v svojem lastnem pogledu. Ni ga potrebno imeti za idiotsko neinteligentnega. Uporaba prispevkov verjetno pomeni da je razumel uporabo metafor.

Mi nismo, mislim, upravičeni do sklepanja o čemerkoli glede Jezusovega vedenja ali mnenj s področja izpuščanja v evangelijih. Očitno imamo samo prgišče njegovih izrekov. Tradicija je imela dovolj časa, pred letom 57 a.d., da izbere tiste izreke, ki so bili primerno skladni z razvijajočo se tradicijo Cerkve, in da potlači ostalo. Dejstvo, da imamo samo metafore prej kot opise ali definicije, ki bi nam pomagale odrediti kaj je on mislil z »Bog« ali »Nebeško kraljestvo« ne sme pomeniti, da je bil preprosta, čustvena oseba ki nikoli ne definira svojih pojmov. To lahko pomeni samo, da so njegove metafore bile vsa njegova razmišljanja, ki so lahko preživela prehod v svetovni nazor zgodnje cerkve.

Kot sem že rekla, kar se ne more izpeljati iz obstoječih zapisov, smemo prepustiti razglabljanju.

Tu je zanimiva možnost da Kristus ni bil samo ne paranoičen, ampak da sploh ni bil pri zdravi pameti, in da se izraz »Nebeško kraljestvo« nanaša na stanje duha, ki bi ga le težko našli pri pametnih ljudeh. Premislimo nekatere njegove izraze v tej luči.

Matthew 13: 45-46

Nebeško kraljestvo je tudi podobno trgovcu, ki išče lepe bisere. Ko najde en dragocen biser, gre in proda vse, kar ima, in ga kupi.

Mark 8: 36-37

Kaj namreč koristi človeku, če si ves svet pridobi, svoje življenje pa zapravi? Kaj bi človek lahko dal v zameno za svoje življenje?

Predlagati, da bi ena edina stvar lahko bila več vredna kot vse ostalo skupaj je, sem prepričana, nezrel odnos.

Matthew 7: 13-14

»Vstopíte skozi ozka vrata, kajti široka so vrata in prostorna je pot, ki vodi v pogubo, in veliko jih je, ki vstopajo po njej. Kako ozka so vrata in kako tesna je pot, ki vodi v življenje, in malo jih je, ki jo najdejo.«

To je komaj še demokratično in ne vidim kaj lahko sodoben kristjan naredi iz tega. Toda to je realistična ugotovitev številnih ljudi, ki bi sprejeli usmerjenosti-na-en-cilj na resen način.

Matthew 22: 37-38

Rekel mu je: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, z vsem srcem, z vso dušo in z vsem mišljenjem. To je največja in prva zapoved.

Matthew 7: 7

»Prosíte in vam bo dano! Išcite in boste našli! Trkajte in se vam bo odprlo!

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Pametni ljudje se očitno le s težavo usposobijo za karkoli od teh izrazov.

Oni ne morejo zelo močno želeli česar koli, ali zelo močno poskusiti dobiti karkoli. Oni sprejmejo prvo nadomestilo, ki pride na njihovo pot.

Luke 6: 24-26

A gorje vam, bogataši, kajti svojo tolažbo že imate.

Gorje vam, ki ste zdaj siti, kajti lačni boste. Gorje vam, ki se zdaj smejete, kajti žalovali in jokali boste.

Gorje vam, kadar bodo vsi ljudje lepo govorili o vas, kajti prav tako so njihovi očetje delali z lažnimi preroki!«

Se to *zares* sliši kot, da bi odobral zadovoljnega, dobro-kompenziranega človeka-v-družbi?

Matthew 19: 21-23

Jezus mu je rekel: »Če hočeš biti popoln, pojdi, prodaj, kar imaš, in daj ubogim in imel boš zaklad v nebesih. Nato pridi in hodi za menoj!«

Ko je mladenič slišal to besedo, je žalosten odšel; imel je namreč veliko premoženje.

Jezus pa je rekel svojim učencem: »Resnično, povem vam: Bogataš bo težko prišel v nebeško kraljestvo.

Verjetno postane mnogo bolj zanimivo branje, če se predpostavi da »bogastvo« pomeni »nadomestek«.

Matthew 6: 31-33

Ne skrbite torej in ne govorite: »Kaj bomo jedli ali kaj bomo pili ali kaj bomo oblekli? Po vsem tem sprašujejo pogani. Saj vaš nebeški Oče ve, da vse to potrebujete. Išcite najprej Božje kraljestvo in njegovo pravičnost in vse to vam bo navrženo.

Sodobni kristjani se držijo tega, da to kar je treba narediti je »očitno« nahraniti vse na svetu, in dokler ne naredimo tega, ne rabimo spraševati, kaj bi naj počeli v svojem življenju.

Vprašanje je če bi se Kristus strinjal.

Luke 18: 16-17

Jezus pa je otroke poklical k sebi in rekel: »Pustite otroke, naj prihajajo k meni, in ne branite jim, kajti takšnih je Božje kraljestvo.

Resnično, povem vam: Kdor ne sprejme Božjega kraljestva kakor otrok, nikakor ne pride vanj.«

Razume se, da to kar je Kristus videl prikupno na otrocih je tisto kar je pametnim ljudem všeč na njih – nekritično zaupanje v višjo modrost odraslih, njihova dovzetnost, ubogljivost, spodbudljivost, in ranljivost. Vendar, otroci imajo tudi druge značilnosti poleg teh.

Oni so razburljiv in všeč jim je pobuda. Mudi se jim; zdi se jim, da je narediti neko stvar zdaj lahko popolnoma nekaj drugega kot jo narediti jutri.

Hitro se z dolgočasijo. Postavljajo vprašanja. Želijo odrasti v prvega Vladarja Vesolja.

Na kratko, oni iščejo napetost doživljanja. Oni nimajo veliko življenjskih izkušenj in jih lahko neobzirno iščejo. S tem ko odrastejo in pridejo k zdravi pameti se naučijo, da jih sploh ne iščejo več.

Matthew 12:25

»Vsako kraljestvo, ki se razdeli zoper sebe, bo opustošeno in nobeno mesto ali hiša, ki sta zoper sebe razdeljena, ne bosta obstala.

Sodobna razsvetlitev predlaga, da je Kristus govoril o povezovanju osebnosti v celoto.

Sodobna ideja o povezovanju osebnosti v celoto, je sprejemati vse koščke samega sebe pod

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

lastnimi pogoji – veseli se *vseh* svojih užitkov brez nalaganja na njih kakršenkoli tog formalizem. Toda to morda ni točno to kar je Kristus imel v mislih. Zaradi tega ker sodobni ljudje smatrajo povezovanje v celoto kot funkcijo zrelosti – toda Kristus je verjetno mislil otroci v nekem ustreznem smislu.

Matthew 6: 22-23

»Svetilka telesa je oko. Če je torej tvoje oko čisto, bo svetlo vse tvoje telo. Če pa je tvoje oko pokvarjeno, bo temačno vse tvoje telo. Če je namreč luč, ki je v tebi, tema, kako velika je tema!«

To prilično pojasni tisto, da če je govoril o povezovanju osebnosti v celoto, je bilo to povezovanje v celoto z usmerjenostjo-na-en-cilj.

Matthew 6: 24

»Nihče ne more služiti dvema gospodarjema: ali bo enega sovražil in drugega ljubil, ali pa se bo enega držal in drugega zaničeval. Ne morete služiti Bogu in mamonu.«

Predlagano je bilo, da »mamon« pomeni surov, ambiciozen, materialistični trgovski duh. Morda to pomeni zgolj »družba«, ali na sploh »drugi ljudje«.

Matthew 15: 9

Toda zaman mi izkazujejo čast, ker kot nauke učijo človeške zapovedi.«

John 5: 44

Kako bi mogli verovati vi, ki sprejemate slavo drug od drugega in ne iščete slave od edinega Boga?

Bi Jezusu resnično bila všeč ideja, da krščanstvo pomeni družbena podrejenost in veliko socialnega skrbstva?

Matthew 10: 35

Prišel sem, da ločim človeka od njegovega očeta, hčer od njene matere, snaho od njene tašče

Ne-pameten človek ne pričakuje od pametnega človeka, da bi se videl iz oči v oči z njim.

Luke 8: 19-21

Prišli pa so k njemu njegova mati in bratje, toda zaradi množice se niso mogli srečati z njim. Sporočili so mu: »Tvoja mati in tvoji bratje stojijo zunaj in te želijo videti.« On pa jim je odgovoril: »Moja mati in moji bratje so tisti, ki Božjo besedo poslušajo in uresničujejo.«

Nedemokratično.

Matthew 9: 16-17

Nihče ne prišije krpe iz novega blaga na staro obleko. Našiv namreč obleko trga, da nastane še hujša raztrganina.

Novega vina tudi ne vlivajo v stare mehove, sicer mehovi počijo in vino se razlije, mehovi pa uničijo. Novo vino vlivajo v nove mehove in se ohrani oboje.

Verjetno pomeni to »Ti ne moreš biti pameten in ne-pameten istočasno.« Toda če domnevamo da bi pameten človek imel trenutke pobude, ali jih ne bi poskusil združiti v svoj običajen svetovni-nazor – jih »povezati v celoto«, kot bi on to rekel?

John 12: 25

Kdor ima rad svoje življenje, ga bo izgubil; kdor pa sovraži svoje življenje na tem svetu, ga bo ohranil za večno življenje.

Luke 12: 25-26

Kdo izmed vas pa more s svojo skrbjo podaljšati svoje življenje za komolec? Če torej ne zmorete niti najmanjše reči, kaj ste v skrbeh za drugo?

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Ali se to ne sliši kot umiriti se srečno znotraj svoje omejenosti?

Luke 1: 37

Bogu namreč ni nič nemogoče.«

To bi lahko bila izjava o totalni negotovosti. Za njen filozofski položaj, si poglej 9. poglavje.

John 10: 34

Jezus jim je odgovoril: »Ali ni zapisano v vaši postavi: Jaz sem rekel: bogovi ste.

Najbolj nepreljubljen del Krščanstva. Pametni ljudje ne *želijo* biti bogovi; oni želijo biti običajni-predstavniki-družbe-kot-vsi-drugi.

Mark 11: 25

Resnično, povem vam: Kdor bo rekel tej gori: »Vzdigni se in se vrzi v morje« in ne bo dvomil v svojem srcu, temveč verjel, da se bo zgodilo, kar pravi, se mu bo zgodilo.

Noben pameten človek ne dvomi v nezmožnost premikanja gor z voljo.

Filozofsko, seveda, se ne more dokazati da je nemogoče.

Matthew 13: 35

Izrekel bom, kar je skrito od začetka sveta.

To se sliši kot povelečevanje samega sebe. Toda ni zelo težko varovati skrivnosti pred pametnim človekom. Neverjetnost dejstva obstoja ohranja status skrbno-varovane skrivnosti kljub njeni dostopnosti za vpogled.

Mark 13: 35-37

Bodite torej budni, ker ne veste, kdaj pride hišni gospodar – zvečer, opolnoči, ob petelinjem petju ali ob zori –, da vas ne najde spečih, če pride nenadoma.

Kar pravim vam, pravim vsem: Bodite budni!

Karkoli lahko to pomeni, gotovo zahteva psihološko vedenje, ki je neobičajen pri pametnih. Živi kot da pričakuješ nepričakovano? Kot da bi se nekaj lahko zgodilo?

Vendar, če je Kristus poskušal odvrniti ljudi od njihove vdanosti zdravi pameti, je naredil eno usodno napako. Rekel je »Ljubi svojega bližnjega kot sebe«. Nobeden, ki razume človeško izmikanje se ne bi mogel izneveriti, da uvidi da kakršnakoli trditev, ki bi lahko bila podana kot spodbujanje k pozornosti na druge ljudi, četudi med odredbami za usmerjenost-na-en-cilj in brezpogojno željo, bi bila ta edina ki bi jim ostala v spominu.

Dejansko, vsakdo *ljubi* svojega bližnjega kot sebe. Oni želijo, da bo tudi on sprejel ta krajši konec kot so to oni storili; da bo tudi on moral zavedati svojih omejitev in »se pomiriti sam s sabo«.

Drugi vidik Kristusovega mišljenja, ki se je polastila priljubljene domišljije je, seveda, uporaba simbola-Oče. Če je Kristus bil ne-pameten, je morda mislil na nekaj čudnega z »Oče«, in ne nujno nekaj zelo človeškega. Morda je celo misli na nekaj kot »Onkraj« ali »izvor obstoja«.

[1] C.S. Lewis, *Miracles*, Collins Fontana Paperback, 1947, p.113.

[2] Charles Guignebert, *Jesus*, University Books, 1956, p.360.

The Human Evasion by Celia Green

13. Nietzsche

Zanimivo je preučiti primer Nietzschea v primerjavi s Kristusovim. V obeh primerih, si človeška rasa domišlja, da je središčna točka njunega mišljenja izrecno v človeških medsebojnih odnosih. V Kristusovem primeru, mislijo da jim je predpisal naj se lepo razumejo s prijatelji in sorodniki. V Nietzschejevem primeru mislijo da jim je predpisal naj si obujejo škornje in gredo še pred zajtrkom trpinčit suznje.

Dejansko je precej jasno, da sta oba bila hudo zainteresirana za nekaj čisto drugega kot pa za človeška bitja. (Nietzsche, na primer, je opazil: 'Ljubim te, O Večnost.')

Oba sta bežno zagledala možnost neke vrste psihološkega razvoja, ki je izrazito ne-pameten. Nietzsche je imenoval to možnost »Nadčlovek'.

Ne izplača se brati Nietzschejevih del v njihovi celoti, razen če se želiš zmesi. Naj bolj razločno izražanje Nietzschejevih misli vsebuje *Tako je govoril Zaratustra*, in to v prvih nekaj straneh te knjige. Včasih je zamešal svoje psihološke ideje s socialnimi ali političnimi, še posebej v ostalih knjigah poleg *Zaratuстре*.

(Takšno napako je z lahkoto naredila oseba, ki je bila vzgojena v normalen svet.)

Pojem Nadčloveka nima ničesar s politiko. Nietzsche je morda mislil da ima, vsaj občasno, toda če je, se je motil. Kakorkoli, Nietzsche ni vedno delal te napake.

Kjer se država konča, tam nastane tisti človek ki ni odvečen: tam se začne pesem nujnega človeka, edina, nenadomestljiva melodija.

Kjer se država *konča* – prosim vas da pogledate tja, bratje moji! Ali ne vidite tega, mavrice, most do Nadčloveka?

Nietzsche je morda včasih imel mišljenje da je naklonjen Nemški aristokraciji in nenaklonjen Nemški buržoaziji. Dejansko je mnogo enostavneje predpostavljati, da je imel odpor do zdrave pameti. 'Zadnji Človek' se da prepoznati kot pametna oseba v stanju dobrega duševnega zdravja.

Gorje! Pride čas, ko človek ne bo več streljal puščice svojega hrepenenja Čez Človeka in tetiva njegovega loka ne bo več znala brneti!

Povem vam: v sebi moraš imeti še kaos, da moreš roditi plešočo zvezdo. Povem vam: vi imate še kaos v sebi.

Gorje! Pride čas, ko človek ne bo rodil nobene zvezde več. Gorje! Pride čas najboljši zaničevanja vrednega človeka, ki se sam ne more več zaničevati.

Glejte! Kažem vam zadnjega *človeka*.

»Kaj je ljubezen? Kaj je stvaritev? Kaj je hrepenenje? Kaj je zvezda?« — tako sprašuje zadnji človek in mežika.

Ljubiš še soseda in se drgneš obenj: potrebna ti je namreč toplota.

Malo strupa tu pa tam: to daje prijetne sanje. In nazadnje veliko strupa, za prijetno smrt.

Še delajo, saj je delo razvedrilo. Ampak skrbijo, da razvedrilo ne razjeda.

Imaš svoje veseljce za čez dan in svoje veseljce za čez noč: vendar ceniš zdravje.

»Mi smo iznašli srečo,« pravijo zadnji ljudje in mežikajo.

Obstaja nekaj stvari v Nietzschejevem razmišljanju, ki ugajajo pametnim ljudem. Verjetno je burno nasprotoval priznani religiji svojega časa in to je morda vplivalo, da se je zdel bolj kot nek običajen Hedonist kot pa je bil. 'Naj te ne zapelje onostranstvo!' reče Nietzsche, in sodoben bralec, ki ni niti v najmanjši življenjski nevarnosti, reče odobravajoče, 'ah seveda.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

Onkraj ne obstaja. Jaz razumem to.' 'Človek mora ustvariti svoje lastne vrednote!' reče Nietzsche. 'Vendar vsekakor«, reče bralec, 'Katere druge vrednote bi lahko bile?'

Nietzsche, podobno kot Kristus, je svobodno uporabljal simbole. Človeška rasa ni dobra v psihologiji, in ne razume simbolov. Ko, Nietzsche, na primer ,omenja »plesanje« mora nekdo to razumeti, da za njega verjetno to pomeni v osnovi kvaliteto intelektualne aktivnosti. Podobno za 'vino' je najverjetneje, da se nanaša na zastrupitev z navdihom.

Nietzsche je gotovo nasprotoval nezavzetosti in zatiranju; toda spodbujanje k strastnosti ne namiguje nujno na odobravanje telesnega užitka. (mogoče, včasih, je mislil da ga; toda če je tako, se je motil.) Mnogo bolj enostavno je predpostaviti, da to kar je v osnovi nameraval izraziti je bila popolno povezovanje osebnosti v celoto. Ničesar ni na prvih straneh *Zaratuстре* kar bi napeljevalo na to, da bi lahko bil Nadčlovek hedonist (ali sadist).

Kaj je največ, kar morete doživeti? To je ura velikega zaničevanja. Ura, v kateri se vam zagnusi tudi vaša sreča in ravno tako vaša pamet in vaša čednost.

Ura, v kateri rečete: »Kaj mi mar moja sreča! Saj je revščina in umazanija in borno ugodje. Ampak moja sreča naj upraviči samo bivanje!«

Ura, v kateri rečete: »Kaj mi mar moja pamet! Hlepi po znanju kakor lev po hrani? Revščina je in umazanija in borno ugodje!«

Ura, v kateri rečete: »Kaj mi mar moja čednost! Ni me še napravila besnega. Kako sem naveličan svojega dobrega in zlega! Vse je revščina in umazanija in borno ugodje!«
Človek je vrv, napeta med živaljo in nadčlovekom — vrv nad prepadom.

Nevaren onkraj, nevarna pot čez, nevarno oziranje, nevarno cincanje in ustavljanje.

Veliko na človeku je to, da je most in ne cilj: na človeku je mogoče ljubiti to, da je prehod in zahod.

Ljubim tiste, ki ne znajo živeti drugače kakor kot zahajajoči, ker so prehajajoči.

Ljubim velike zaničevalce, ker so veliki spoštovalci in puščice hrepenenja na drugi breg.

Ljubim tiste, ki ne iščejo šele za zvezdami vzrok za zahod in žrtvovanje: temveč se žrtvujejo zemlji, da bo nekoč nadčlovekova.

Ljubim tistega, ki živi, da spoznava, in hoče spoznati, da bo nekoč živel nadčlovek. In tako hoče svoj zahod.

Ljubim tistega, ki dela in izumlja, da postavlja nadčloveku hišo in mu pripravlja zemljo, žival in rastlino: tako namreč hoče svoj zahod.

Ljubim tistega, ki ljubi svojo čednost: čednost je namreč volja k zahodu in puščica hrepenenja.

Ljubim tistega, ki ne pridrži zase kapljice duha, temveč hoče biti ves duh svoje čednosti: tako stopa kakor duh čez most.

Ljubim tistega, ki iz svoje čednosti napravi svojo težnjo in svojo betežnost: tako hoče zaradi svoje Čednosti še živeti in nič več živeti.

Ljubim tistega, ki ne mara imeti preveč čednosti. Ena Čednost je bolj čednost kakor dve, ker je bolj voz, na katerega se naveže usoda.

Ljubim tistega, čigar duša razdaja, ki noče zahvale in ne vrača: zmeraj namreč podarja in se noče ohraniti... Ljubim vse tiste, ki so kakor težke kaplje in posamezno padajo iz temnega oblaka, visečega nad človekom: naznanjajo, da pride blisk, in gredo kot znanilci v zaton.

Glejte, jaz sem znanilec bliska in težka kaplja iz oblaka: ta blisk pa je *nadčlovek*.

Nietzsche zase ni trdil da je Nadčlovek, torej nima smisla prigovarjati, da je ideja neveljavna

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

zato ker je Nietzsche imel glavobole, in tudi ne zato ker je znorel.

Nikdar še ni bil Nadčlovek. Oba sem videl naga – največjega človeka in najmanjšega.

Onadva sta še vedno preveč podobna en drugemu. Resnično, celo v največjem jaz najdem – vse preveč človeško.

Včasih se je trdilo da je Nietzsche znorel (a) zato ker je imel sifilis, in (b) ker je preveč mislil. Potrebno bi bilo naglasiti, da ne moreš držati teh dveh pogledov istočasno – ali vsaj, če ti je vseč šaljiv pomen ideje o sifilisu, ne moreš istočasno reči, 'to samo dokazuje, da človeška pamet ne prenese toka takšnih nenavadnih idej.'

Tu je še ena debata o Nietzschejevi norosti (ponavljam, ne moreš se prav dobro držati vseh teh privlačnih idej na enkrat). Nek nenaden dejavnik je bil to, da je trpel zaradi pomanjkanja priznanja. 'Ko bi le, kot so dokazi šli, bi lahko spoznal, da so njegove knjige blizu *priznanja* – bi se vse spremenilo. Njemu bi bili zelo vseč družbeni nadomestki in postal bi precej dobro prilagojen. Ena stvar, ki je napačna pri tej temi je, da je on že imel precej visoko stopnjo družbenega priznanja.

Zdi se dvomljivo, da je priznanje bilo točno to kar je želel, kakorkoli. Zdi se mi verjetno, da je želel, da se ljudje zanimajo za ne-zdravo pamet, in da bi podcenili splošno razširjen vpliv, ki ga zdrava pamet ima na človeški um.

Svetloba me je obsijala. Potrebujem sopotnike – žive, ne mrtvih sopotnikov in trupel ki jih lahko nosim s sabo kamor hočem.

Ampak potrebujem živeče sopotnike ki mi sledijo zato ker želijo slediti sebe – in iti na mesta kamor jaz želim iti.

Tisoč ciljev je do sedaj, zato ker je tisoč ljudi. Toda jarem nad tisočimi vratovi manjka, en cilj manjka. Človeštvo doslej še nima cilja.

Toda povej mi, prosim, brat moj: če človeštvu manjka cilj, ali človeštvo manjka samo sebi?

Tu je še en kamen-spotike v Nietzschejevem mišljenju. To je 'večno vračanje enakega'. Ta je zelo težka, če vztrajaš na tem, da jo razumeš kot nadčutno dogmo. Toda če si nekdo dovoli zastaviti vprašanje, 'Kakšna je bila psihološka daljnosežnost te ideje? Kaj je naredilo tako močan vtis na Nietzscheja?' nekdo morda lahko najde odgovor v *Veseli Znanosti*.

Kaj če se nek demon nekega dne ali noči priplazi v tvojo najbolj osamljeno samoto in ti reče: 'To življenje, ki ga živiš sedaj, in si ga živel, ga moraš živeti še enkrat, in prav tako neštetokrat; in nič ne bi bilo novega v njem, pač pa vsaka bolečina in vsako veselje in vsaka misel in vsak pogled, in vse neizrečljivo majhno in veliko v tvojem življenju mora ponovno priti do tebe, in vse v isti vrsti in zaporedju – in ta podoben pajek in ta mesečina med drevesi, in ta podoben trenutek in jaz sam. Večna peščena ura obstoja se bo vselej obrnila še enkrat, in ti z njo, ti drobec prahu.!' Mar se ne boš vrgel na tla in škripal z zobmi, in preklinjal demona ki tako govori? Ali boš enkrat doživel silen trenutek v katerem mu boš odvrnil:

'Ti umetnost Boga, in nikoli nisem slišal nekaj tako božanskega!' Če je ta misel pridobila moč nad tabo kot tvoja umetnost, bi te to spremenilo, in te verjetno potlačilo; vprašanje ki se tiče vsega in vsakogar: 'Ali si želiš to še enkrat, in prav tako neštetokrat?' bi bilo najmočnejši glavni motiv v tvojih dejavnostih! Ali kako bi ti moral postati ugodno naklonjen samemu sebi in življenju, samo tako da *ne bi hrepenel po ničemer bolj vneto* kot po tem zadnjem večnem odobravanju in zapečatenju?

Tukaj je jasno da je ideja povezana z eksistenčnim zaznavanjem, da dogodki tvojega življenja resnično obstajajo. Za normalno psihologijo, je to precej neumna ugotovitev. Toda morda se ni zdela neumna za Nietzscheja, in morda je uporabil idejo večnega vračanja enakega za izražanje čustvenega učinka, ki ga je imela pri njemu.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

[1] F. Nietzsche, *Thus Spake Zarathustra*, translated by A. Tille, J.M. Dent and Sons, 1960, p.43.

[2] *Ibid.*, p.9.

[3] *Ibid.*, pp.6-8.

[4] *Ibid.*, p.83.

[5] *Ibid.*, p.13.

[6] *Ibid.*, p.51.

[7] F. Nietzsche, *Joyful Wisdom*, Frederick Ungar Publishing Co., 1964, pp.270-1.

The Human Evasion by Celia Green

14. Zakaj bo svet ostal pri zdravi pameti ?

Srečala sem človeka na mestu, ki je bilo nekako podobno kot podzemeljski predor in kot nekakšna zapuščena železniška čakalnica sredi noči.

Bilo je nemogoče videti, če je izhod nekje skrit izza labirinta ploščic in poslikanih zidov, toda ledeno mrzel veter je pihal od nekod. Tam je bilo nekaj drugih ljudi, ki so sedeli stiskajoč se ali so hodili gor in dol. Izgledali so preveč premraženi, da bi kaj rekli.

'Poglej sem' sem rekla človeku. 'Zakaj ostajate tukaj?'

'Oh, saj ni tako slabo', je rekel, pihajoč v svoje prste. 'Mi se dejansko ogrevamo. Bolj se navadiš na to ko postaneš starejši. Mladi imajo nore ideje o iskanju izhoda, vendar se prilagodijo.' (razumevajoče je prikimal nekaterim stiskajočim se postavam.)

'Toda, moj dragi tovariš, sem rekla 'ti sploh nisi ogret. Sivi si v obraz in en od tvojih prstov je tako ozebel, da bo vsak trenutek odpadel.'

'Oh res?, v *nekem pogledu*, je morda to res' je rekel on, malce neprijetno.

'Toda večina ljudi je v redu in so prilagojeni na okoliščine. Mogoče je meni malo bolj težavno kot pa večini toda to je povezano z mojo vzgojo, ki je vplivala na mojo presnovo. To je moja psihologija, razumeš. Nič ni dejansko narobe s takšnim mestom.'

'Toda obrazi... ko jih vidiš skozi omot – lahko rečeš, da poznaš srečno osebo?'

'Ja, lahko. To je moja hčerka. Ima osemnajst mesecev. In ves čas govori »srečna sem«. To je bila prva stvar, ki smo jo naučili da reče.'

'Te ne bi zanimalo najti izhoda, potemtakem?'

'No, očitno bi to bilo begunstvo, kajne? Sama beseda 'izhod' namiguje na to... ne morem verjeti, da smo mi tu samo zato, da odnehamo in odidemo ven. Na nas je da zahtevamo toplino in bogastvo od tega tukaj in zdaj.'

(Sedaj je veter zapihal nekoliko močneje.)

'Morda bi bilo zunaj toplo', sem rekla. 'Stvari bi se tam morda dogajale.'

'Oh seveda, na tebi je, da dokažeš če želiš da bi se zainteresiral. Zakaj bi zapustil to kar imam tukaj?'

In kaj je to, potemtakem?'

Aktivnosti. Tu je mnogo stvari za početi. Kot štetje razpok na zidu in delanje sledi z nogami. Odlično, za. Krvni obtok.'

'Morda so nekje drugje celo mnogo bolj zanimive stvari.'

'A res?, jaz ne vem za to, kajne? Mnogo bolj verjetno je, da niti približno niso tako zdrave in zanimive.'

'Toda četudi bi nekdo vedel za pot ven iz tega, bi ti lahko dokazal da je drugo mesto boljše samo tako, da bi odšel in zapustil svoje aktivnosti, da bi to ugotovil.'

'Čisto prav imaš. To je to kar sem jaz rekel.'

'Ali je kdo sploh kdajkoli iskal izhod?'

'No, ne vem kaj natanko misliš z iskal. Tam je nekaj mož imenovanih znanstveniki, ki včasih merijo dele zidov, toda to je vedno bolj in bolj delo specialistov in ti preračunajo nekaj metrov zidu in to je vse kar lahko en človek sprejme. Ne da bi bil kakršenkoli smisel v poskušanju proučevanja *celotnega* zidu na enkrat. To se ne da. Nihče ne poskuša.'

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

'Lahko bi naredili oblegalnega-ovna', sem odvrnila. 'Iz nekaj teh klopi. Potem bi lahko poskusili prebiti zidove, da bi videli če je kje pot. Če bi se vsi priključili...'

'Ja seveda, sem mislil, da boš predlagala nekaj takšnega', je rekel, ogorčen.

'Ljudje imajo druge stvari za početi poleg podpiranja *tvojih* nejevolnih spletk, veš. Lahko jih *poskusiš* prepričati, seveda. Smo v svobodni deželi.

Osebnostno, me ne briga dokler se imam fajn.'

Po vsem tem, se je pojavil nek duhovnik iz piskajočega predora na moji strani. (Ali pa je bil psihijater – ali, kajpada, nek sociolog.)

'Ali sem te slišal, da omenjaš staro idejo o izhodu od tu?' je rekel, z vidno tresavico.

'Simbolika, veš. Mi smo vse to demitologizirali. Nekoč so imeli navado razmišljati, da je nekaj onkraj tega mesta – dobesedno zunaj, če si lahko predstavljaš! Seveda je to zares veljavno kot simbolizem. To *je* onkraj, tukaj in zdaj, če to živiš do skrajnosti...'

'Mrzlo je' sem rekla.

'Misli na druge', je rekel grajajoče. Je zares impresiven način kako je sodobna psiho-analiza potrdila razumevanje Nove Zaveze. Kjer sta dva ali trije skupaj, saj veš. To je neizpodbitno dejstvo, da se *skupina* ljudi, stiskajočih se čim bolj skupaj, počuti mnogo topleje. To je osnova Skupinske Terapije. To je prav tako znano kot Nebeško Kraljestvo.'

'Kaj misliš od kod prihaja veter?' sem ga vprašala.

'Sploh nisem siguren, da bi se strinjal, da je tam veter. Na to se ozrejo resnično samo zblojeni in nevrotični ljudje. In zelo mladi ljudje, seveda. Toda če že *je*, potem sem prepričan da je njegova pomembnost odvisna zgolj od nas – na nas je, da ga spremenimo v pomemben del polnega življenja z zavračanjem njegovega upoštevanja.'

'Polno življenje' sem rekla, in dodala, v nevarnosti, da bi delovala presurovo, 'Polno česa?'

'Pogovarjanja', je rekel vztrajno. 'Jaz=Ti odnosa. Odvisne medsebojne odvisnosti.'

'Pogovarjanja!' sem rekla. 'Ti ljudje so tako ozebli da niso sposobni reči več kot nekaj besed komurkoli.'

'To je zelo omejen pogled, mislim', je rekel resno. 'To je vsiljevanje koristolovskega standarda, ki se sklicuje na raznolikost in svobodo človeških odnosov. Nekdo mora *skrbeti* za ljudi takšne kot so.'

'Toda prepričana sem', sem rekla, 'Če bi nekdo *skrbel* za te ljudi, ne bi bil zadovoljen s tem, da jih vidi stiskajoče se na tem srhljivem mestu...'

Toda videti je bil do konca užaljen, in godrnjajoč v svojo rokavico – kar je zvenelo kot 'aroganca'.

'No, vseeno', sem rekla, 'Gotovo ne moreš zanikati *možnosti*, da so vse to sanje?'

'Nadčutno', je rekel, ravnodušno. 'Zelo nespodobno. Zavračanje življenja. Ljudje bi lahko izgubili zanimanje za štetje razpok in bi namesto tega trčili čas za prebujanje.'

'Glej', sem rekla nenadoma. 'Bojim se, da ne morem ostati tu. Imam zelo močan občutek, da so to sanje in jaz sem pred tem, da se zbudim.'

Metode jezikovne analize so zelo koristna sredstva v religiji. V glavnem nam omogočajo videti ničevnost ustvarjanja nepomembnih ugotovitev o transcendentnem (kar je seveda popolnoma nepomembna beseda). Ti ne moreš pravzaprav govoriti o 'pre' bujanju. Ko rečem, da se nekaj dviguje (prebuja) mislim da je usmerjeno proti mestu, ki se nahaja nad svojo začetno točko. Nepomembno je govoriti na ta način o prebujanju, zato ker bi to bila zmešnjava kategorij, ki predpostavljajo, da se 'prebujeno' nahaja nad 'spečim'. Zato...

Ampak na tem mestu, sem se prebudila, s prepričljivim občutkom olajšanja.

THE HUMAN EVASION by CELIA GREEN

This book is published by Oxford Forum, based in Cuddesdon near Oxford. We are a group of dissident academics, working to set up an independent university supported by business enterprises. Information about us can be found on our website: **www.celiagreen.com**

We welcome temporary workers, whether or not interested in the possibility of a career with us. School-leavers and those in higher education can come for holiday jobs or something more long-term. We are also interested in forming associations with those in or approaching retirement.

People nowadays are encouraged to seek feedback from doing something 'creative', and from the social status and power over other people which a job may provide. On such terms we cannot compete.

Nevertheless, we are perhaps the only organisation still promoting standards and values that have been eliminated by the reductionist worldview now dominant.

Anyone who came to work with us would be able to accelerate our progress considerably.

Dr Celia Green
Director
Oxford Forum